

‘What the public wants’

**Britse correspondenten en hun berichtgeving over de
Boerenoorlog tijdens de eerste fase (oktober 1899 – juli 1900)**

Onderzoeksseminar III: Goed en fout in de Boerenoorlog

Bachelorscriptie

Student:	R.S. Tazelaar
Docent:	Dr. M.P. Bossenbroek
Inleverdatum:	14 juni 2012
Aantal woorden:	15.330

‘I was moved, too, and, more than moved, deeply disquieted as to whether the judgments I had provisionally formed at home and in Cape Town were not all mistaken, and whether it was not my duty to tell *The Times* that we were in the wrong and deliberately forcing a war for which there was no sufficient excuse.’

- Leopold Amery -

‘There has been no battle round Mafeking. (...) A few slight skirmishes upon our part, and much proud boasting upon the part of the Boers, is the limit of mutual operations which have centred around Mafeking. We are waiting and, in the interval preparing. That is all which can be said.’

- Angus Hamilton -

‘Indeed it seems to me very likely that in future times our countryman will think that we were most fortunate to find after a prolonged peace leaders of quality and courage, who were moreover honorable gentlemen, to carry our military affairs through all kinds of difficulties to a prosperous issue; and whatever may be said of the generals it is certain that all will praise the enduring courage of the regimental officer and the private soldier.’

- Winston S. Churchill -

‘No native need starve if he will walk a short distance to the soup kitchen in his particular district.’

- Lady Sarah Wilson -

‘With the exception of the young and ably edited ‘South African News’ and, I believe, of one small country journal, the entire English press of the colony is devoted to the service of Mr. Rhodes (...) and is engaged in the eager advocacy of a forceful Imperial policy.’

- John Atkinson Hobson -

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Krantenjournalistiek in Groot-Brittannië	6
1.1 Opkomst Britse kranten	6
1.2 Opkomst Britse correspondenten.....	9
2. De correspondenten en hun kranten	11
2.2 Leopold Amery, Angus Hamilton en <i>The Times</i>	11
2.3 Winston Churchill en de <i>Morning Post</i>	14
2.4 Lady Sarah Wilson en de <i>Daily Mail</i>	16
2.5 John Atkinson Hobson en de <i>Manchester Guardian</i>	19
3. De beïnvloeding van de berichtgeving	26
3.1 Patriottisme, ideologie en jingoïsme	26
3.2 Censuur	27
3.3 Praktische problemen aan het front	32
4. De berichtgeving over de oorlog	35
4.1 Het militaire verloop.....	35
4.1.1 Oktober 1899	35
4.1.2 Het beleg van Ladysmith oktober 1899-februari 1900	36
4.1.3 Het beleg van Mafeking oktober 1899-mei 1900	37
4.1.4 Het beleg van Kimberley oktober 1899-februari 1900	38
4.2 Correspondenten, kranten en de berichtgeving	40
Conclusie	50
Bibliografie.....	52
Archief	52
Primaire bronnen	52
Secundaire bronnen	53
Verantwoording Afbeeldingen	55

Inleiding

‘A fortnight is a long time in modern life. It is also a long time in modern war – especially at the beginning. To be without news for a fortnight at any time is annoying. To be without news for a fortnight now is a torture. And this voyage lasts more than a fortnight! At the very outset of our enterprise we are compelled to practice Mr. Morley’s policy of patience,’ schrijft Winston Churchill, op dat moment correspondent van de *Morning Post*, op 26 oktober 1899 aan boord van het schip ‘Dunottar Castle’ onderweg naar Kaapstad.¹ Het citaat typeert niet alleen het ongeduld naar het front dat Churchill eigen was, maar is ook representatief voor de houding tegenover de onlangs uitgebroken oorlog in Zuid-Afrika van zijn collega-correspondenten en een groot deel van het Britse leger en de regering. De oorlog van de Britten tegen de Boeren die op 11 oktober 1899 uitbrak in Zuid-Afrika, zou, zo dachten de Britten, nog voor kerst gewonnen kunnen worden.² De correspondenten en andere betrokkenen hadden er dus alle belang bij om zo snel mogelijk Zuid-Afrika te bereiken om in de Britse kranten verslag te kunnen doen over de gebeurtenissen aan het front.

De oorlog verliep anders. Pas in juli 1900 slaagde het Britse leger erin, na een aantal grote veldslagen te hebben verloren, om de laatste belangrijke steden van de Boeren in handen te krijgen. Dit zou resulteren in een langdurige guerrillatactiek van de Boeren tegen de Britten, waardoor ook de Britten tot een nieuwe strategie moesten overgaan. Het aanvankelijke optimisme over een snelle overwinning gedurende de eerste maanden maakte al snel plaats voor een meer pessimistische visie.

Opvallend is dat gedurende deze eerste fase van de Boerenoorlog (oktober 1899-juli 1900) een aantal correspondenten, ondanks de verliezen van de Britten, overwegend positief blijft in hun berichtgeving in de Britse kranten over het Britse leger en de strijd tegen de Boeren. Een andere groep correspondenten komt juist tot een pessimistischer en kritischer beeld van de oorlog. De centrale vraag is dan ook hoe accuraat de berichtgeving van Britse correspondenten in Britse kranten over de eerste fase van de Boerenoorlog is geweest.

Om die vraag te kunnen beantwoorden is het allereerst van belang om in te gaan op het krantenklimaat in Groot-Brittannië aan het einde van de negentiende en begin van de twintigste eeuw, om daarmee de verslaggeving over de Boerenoorlog in de bredere journalistieke context te kunnen plaatsen.

¹ Winston S. Churchill, *From London to Ladysmith via Pretoria and Ian Hamilton’s March* (Rockville 2008) 1.

² Paula M. Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire: public discourse and the Boer War* (Cambridge 1999) 5.

Vervolgens zullen de achtergronden van een aantal correspondenten en de kranten waarvoor zij schreven aan bod komen: Leopold Amery, Angus Hamilton en *The Times*, Winston Churchill en de *Morning Post*, Lady Sarah Wilson en de *Daily Mail* en John Atkinson Hobson en de *Manchester Guardian*.

Daarna zullen verschillende factoren, zoals censuur en de rol van (hoofd)redacteuren, worden aangedragen die van (grote) invloed zijn geweest op de correspondenten bij het totstandkomen van de berichtgeving in de kranten.

Op basis van de berichtgeving van deze correspondenten zal tot slot worden beoordeeld in hoeverre de berichtgeving in de kranten accuraat – betrouwbaar, zorgvuldig en volledig – was. Om dit te beoordelen zal de berichtgeving met het militaire verloop van de oorlog worden vergeleken en zullen de berichten van verschillende correspondenten tegenover elkaar worden gezet. Ook zullen de factoren die van invloed zijn geweest op de berichtgeving hierin worden meegewogen.

Hier dient in het kort nog iets gezegd te worden over de representativiteit van dit onderzoek. De lezer zou zich kunnen afvragen hoe representatief de vijf correspondenten zijn voor de ongeveer tweehonderd correspondenten die aanwezig zijn geweest in Zuid-Afrika gedurende de oorlog. Allereerst dient opgemerkt te worden dat de scriptie geen biografische verhandeling is en dat de correspondenten onderdeel zijn van een bredere vraagstelling. Daarnaast vertegenwoordigen de vijf correspondenten de vier grootste Britse kranten aan het einde van de negentiende en begin van de twintigste eeuw, die op grote schaal werden gelezen in Groot-Brittannië. Tot slot hadden deze vijf correspondenten een belangrijke en prominente positie, die in sommige gevallen verder uitgroeide gedurende de oorlog, binnen de Britse samenleving, wat hun berichtgeving extra interessant maakt. Hoe hielden zij zich staande in een jingoïstisch journalistiek klimaat dat steeds meer onder invloed kwam te staan van het motto: ‘What the public wants’?³

³ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 5.

1. Krantenjournalistiek in Groot-Brittannië

Bepalend voor het krantenklimaat zijn de ontwikkelingen in de Britse geschiedenis geweest die teruggaan tot 1645. Gedurende de burgeroorlog in Engeland was sprake van een aanzienlijke groei van het krantenwezen (tot veertien kranten) in Londen, voortkomend uit de groeiende nieuwsbehoefte van de bevolking over de oorlog. Van (oorlogs)correspondenten in moderne zin was in die periode nog geen sprake. Soldaten en bevelvoerders waren dan ook de voornaamste bronnen van de bestaande kranten. Redacteuren van de kranten zagen in wat het nadeel was van deze bronnen. Het leger had immers belang bij een positieve berichtgeving. Redacteuren gingen dan ook op zoek naar andere mogelijkheden om toch het nieuws van het front uit eerste hand te verkrijgen. Het was een ontwikkeling die gedurende de negentiende eeuw steeds belangrijker zou worden voor de nieuwsvoorziening van kranten.

1.1 Opkomst Britse kranten

Het krantenklimaat van de negentiende eeuw werd gekenmerkt door de opkomst van een aantal van de grootste kranten uit de Britse geschiedenis. Deze ontwikkeling was ingezet met de oprichting van de *Morning Post* (1772), waarna andere prominente kranten als *The Times* (1785), de *Manchester Guardian* (1821) en *The Daily Telegraph* (1855) zouden volgen. Kranten gingen binnen het publieke domein in toenemende mate een rol spelen in de nieuwsvoorziening.⁴ Waar kranten als *The Times* halverwege de negentiende eeuw gemaakt werden door en voor de middenklasse, de hogere burgerij en aristocratie, trad er gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw een verandering op waarbij de pers zich ook op de arbeidersklasse richtte. Aan het einde van de negentiende eeuw was de krant het voornaamste nieuwsmedium binnen de Britse samenleving, wat betekende dat hoofdredacteuren en correspondenten met hun berichtgeving een groot stempel konden drukken op de samenleving. Gedurende de negentiende eeuw trad een verandering op in het ideaal en doel van kranten. Halverwege de negentiende eeuw heerste binnen het krantenwezen de opvatting dat men de burger kon opvoeden, waardoor sprake was van een ‘educatie-ideaal’ bij de hoofdredacteuren.⁵ Kranten zouden de burger politiek bewust kunnen maken en in staat

⁴ Ibidem, 36.

⁵ Mark Hampton, ‘The press, patriotism, and public discussion: C.P. Scott, *The Manchester Guardian*, and the Boer War, 1899-1902’, *The Historical Journal* 44 (2001) 178-179.

stellen om na te denken en te discussiëren over de actuele vraagstukken van de politiek.⁶ Gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw veranderde dit mensbeeld in een beeld van de mens als een passief wezen, dat niet langer openstaat voor opvoeding maar slechts bevestigd wil worden in wat hij al denkt. Het betekende het einde van een krantenklimaat waarin werd gestreefd naar publieke discussie over de actualiteit, een enkele uitzondering als de *Manchester Guardian* daargelaten, en het begin van de pers die inspeelde op de wensen van de lezer, wat niet altijd ten goede kwam aan de kwaliteit en de diepgang van de berichtgeving. Het is het begin van het ontstaan van kranten als massamedia, gericht op het bereiken van alle klassen van de samenleving. Het was deze vorm van journalistiek die in de Engelstalige literatuur wordt aangeduid als ‘New Journalism’. Van grote invloed op deze vorm van journalistiek was ook de commercialisering van het krantenwezen, waardoor kranteneigenaren uit waren op het bereiken van zoveel mogelijk mensen te bevordering van de winst uit de krantenverkoop.

Ook een ander begrip uit de Engelstalige literatuur heeft hier, gezien de directe invloed van dit begrip voor de berichtgeving over de Boerenoorlog, enige uitleg: jingoïsme. Jingoïsme als vorm van journalistiek moet aanvankelijk worden gekoppeld aan de onderklasse (ook aangeduid als arbeidersklasse) van de Britse samenleving, waarbij het om een populaire manier van berichtgeving gaat om de arbeidersklasse achter het beleid van de regering te krijgen. Aan het einde van de negentiende eeuw werd hier vaak het patriottisme van de middenklasse, hogere burgerij en aristocratie tegenover gezet. Gedurende de oorlog trad in 1900 een opvallende verandering op in deze scheiding, waarbij de middenklasse in toenemende mate het jingoïsme omarmde. Desalniettemin is het te simplistisch om het jingoïsme te omschrijven als een radicale vorm van patriottisme die aanvankelijk alleen typerend was voor de arbeidersklasse. Ondanks dat het lijkt op een vorm van patriottisme voor de onderklasse, moet het hiervan worden onderscheiden en eerder gezien worden als een vorm van journalistiek die, met onder andere grote krantenkoppen en schreeuwerige teksten, gericht is op de grote massa en voor veel doeleinden inzetbaar is.⁷ Het kan dus wel hand in hand met patriottisme gaan zoals blijkt uit de omarming van de middenklasse.

Het is interessant om hier nog kort in te gaan op een gebeurtenis die concreet laat zien hoe de Boerenoorlog onderdeel was van het hierboven beschreven krantenklimaat: ‘Mafeking

⁶ Aled Jones, ‘Local journalism in Victorian Political Culture’, in: Laurel Brake, Aled Jones en Lionel Madden ed., *Investigating Victorian Journalism* (London 1990) 66-67.

⁷ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 2, 10.

Night’. Toen op vrijdag 18 mei 1900 het nieuws dat Mafeking bevrijd was Londen bereikte, gingen duizenden mensen de straat op om dit nieuws te vieren met drank, muziek en dans.

Binnen de historiografie is deze gebeurtenis op verschillende manier geduid. John Atkinson Hobson zag in deze massa het voorbeeld van de arbeidersklasse die onder invloed van de jingoïstische pers haar steun voor het imperialisme uitte.⁸ Dit lijkt echter onwaarschijnlijk, aangezien de mensen op straat grotendeels afkomstig waren uit de middenklasse en het niet de arbeiders waren die op grote schaal aan het feesten waren gegaan. Paula Krebs heeft dit in haar werk over de Boerenoorlog en het publieke discours passend geduid als ‘a middle-class party (with some working-class guests)’.⁹

Een andere opvatting ontkent de rol van het jingoïsme bij de feestvierende massa en gaat simpelweg uit van de sociale gelegenheid die de mensen werd geboden om op straat naar muziek te luisteren, te dansen te drinken.¹⁰

De meest aannemelijke opvatting stelt dat Mafeking Night een goed voorbeeld is dat laat zien hoe het jingoïsme ook de middenklasse beïnvloedde via de goedkope, populaire pers en hoe hieruit een combinatie van patriottisme en jingoïsme tot stand kwam die door de middenklasse werd omarmd.¹¹ Dat mensen alleen de straat opgingen om te feesten, verklaart niet waarom dit juist op dat moment gebeurde in een tijd waarin massa’s op straat altijd oproer van de arbeidersklasse hadden betekend. Het jingoïsme greep ook om zich heen in de middenklasse wat Mafeking Night een goed voorbeeld maakt van hoe de Boerenoorlog onderdeel werd van het persklimaat in Groot-Brittannië.

1. Een afbeelding van Mafeking Night.

⁸ Ibidem, 2.

⁹ Ibidem, 3.

¹⁰ Bill Nasson, *The war for South Africa: The Anglo-Boer War 1899-1902* (Tafelberg 2010) 261.

¹¹ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 2-3.

1.2 Opkomst Britse correspondenten

Begin negentiende eeuw zien we dan ook de opkomst van de oorlogscorrespondent in moderne zin. Het nieuws was voornamelijk gericht op oorlog, waardoor geen correspondenten werden ingezet om verslag te doen van andere gebeurtenissen. De Brit Henry Crabb Robinson (1775-1867) deed namens *The Times* als eerste oorlogscorrespondent in de Britse geschiedenis verslag van Napoleons veldtocht in Duitsland in 1807.¹² Een man die na Robinson faam als correspondent zou verwerven was William Howard Russell (1820-1907). Vooral door zijn verslaggeving over de Krimoorlog (1853-56) werd hij in Groot-Brittannië beroemd. Ondanks dat de oorlogsbeschrijvingen van Russell voor *The Times* deels bestonden uit heldendaden en verhalen over de glorie van oorlog, bevatten zijn beschrijvingen ook veel tekortkomingen van het Britse leger. Dat een correspondent in een krant kritiek leverde op de Britse overheid en het leger was een nieuw verschijnsel in het publieke domein, waardoor het de Britse overheid grote moeite kostte om met een reactie op de beschrijvingen en kritiek te komen. In de voetsporen van Russell zouden correspondenten namens de verschillende kranten dan ook een steeds prominentere rol gaan spelen in de publieke opinie, waardoor de overheid en het leger niet langer om hen heen konden. Het betekende in het bijzonder dat het Britse leger het gevoel had dat in sommige gevallen een extra vijand rondliep aan het front. De faam van de correspondenten kwam grotendeels voort uit de berichten die zij schreven, maar deels ook uit de ruimte die zij kregen van de hoofdredacteurs van de kranten. Veel redacteurs hielden er een duidelijke koers op na, die diende te worden nageleefd door de correspondenten. In veel gevallen was echter sprake van een succesvolle samenwerking tussen hoofdredacteur en correspondent die kranten deed stijgen in aanzien en populariteit onder de bevolking.

Een aantal structurele ontwikkelingen op technologisch gebied zijn van groot belang geweest voor de opkomst van correspondenten als Robinson en Russell. De belangrijkste hiervan was de uitvinding van de elektrische telegraaf in de jaren dertig van de negentiende eeuw. Het grote voordeel van dit instrument was dat correspondenten over grote afstanden berichten konden verzenden in relatief weinig tijd. Het betekende dat verslagen van oorlogen niet langer via de tijdrovende post verzonden hoefden te worden, wat de nadelen met betrekking tot de actualiteit van het nieuws en het mogelijk niet aankomen van post

¹² Bij Robinson kan worden opgemerkt dat zijn verslagen grotendeels bestonden uit ooggetuigenverslagen van mensen die Napoleon en zijn leger voorbij hadden zien trekken. Van verslaggeving uit eigen ervaring was dus, in tegenstelling tot het doel van zijn journalistieke opdracht, nog steeds geen sprake. Zie: Raymond Sibbald, *The war correspondents: The Boer War* (Gloucestershire 1993) 3.

minimaliseerde. Het enige dat was vereist was een telegraafverbinding van het gebied in kwestie naar Londen. Aan het einde van de negentiende eeuw was dan ook sprake van een enorm netwerk aan telegraafverbindingen binnen het Britse imperium. Twee andere belangrijke uitvindingen waren de stoomtrein en het stoomschip. Beide zorgden voor een grotere mobiliteit van de correspondenten en stelden hen in staat om sneller dan voorheen het nieuws te bereiken. De opkomst van correspondenten ging dus hand in hand met de technologische ontwikkelingen van de negentiende eeuw.

2. De correspondenten en hun kranten

In de zomer van 1900 bevonden 58 correspondenten zich in Zuid-Afrika van de in totaal tweehonderd correspondenten die voor lokale en (inter)nationale kranten de oorlog in Zuid-Afrika zouden verslaan.¹³ Naast Groot-Brittannië waren er ook correspondenten uit andere Europese landen, de Verenigde Staten, Australië en Canada aanwezig. De Boerenoorlog lag mede hierdoor dus onder een internationaal vergrootglas. Een groot aantal correspondenten vertrok in juli 1900 of was reeds vertrokken richting China om daar verslag te doen van de uitgebroken Bokseropstand die in de tweede helft van dat jaar leidde tot een buitenlandse interventie van Europese, Russische en Japanse troepen. Het geeft aan dat de actualiteit en het belang van de Boerenoorlog halverwege 1900 op zijn retour waren.

Het uitbreken van de Boerenoorlog betekende voor Groot-Brittannië dat voor het eerst sinds de ‘Forster Education Act’ uit 1870 opnieuw sprake was van een pers die gericht was op de massa en die qua omvang de berichtgeving over eerdere gebeurtenissen deed verbleken.¹⁴ Dit wordt bevestigd door het aanzienlijke aantal correspondenten dat aanwezig was in Zuid-Afrika. Veel van de correspondenten kregen te maken met licenties om toegang te verkrijgen tot het front, met censuur door het leger, met redacteuren die op een andere berichtgeving uit waren dan zij en met de praktische beperkingen van het front. Opvallend binnen het geheel waren de relaties die tot stand kwamen tussen de legerleiding en de correspondenten, waarbij het leger profiteerde van positieve berichtgeving in ruil voor primeurs die aan de correspondenten werden verleend. De Boerenoorlog was ook een van de eerste conflicten waarbij correspondenten in dienst van kranten (en financieel onafhankelijk van het leger) direct toegang hadden tot het front, waarbij ze vaak zelf onderdeel werden van de strijd (veelal passief maar soms ook actief) en vanuit eigen ervaring verslag konden doen van het strijdtoneel en datgene dat speelde onder de Britse troepen.

2.2 Leopold Amery, Angus Hamilton en *The Times*

Leopold Amery (1873-1955) werd geboren in Brits-Indië in een gezin dat behoorde tot de hogere burgerij. Amery ontwikkelde zich in hoog tempo en behoorde op school, waar hij

¹³ Kenneth O. Morgan, ‘The Boer War and the Media (1899-1902)’, *Twentieth Century British History* 13 (2002) 2. Vgl. Stephen Badsey, ‘War Correspondents in the Boer War’, in: John Gooch ed., *The Boer War: Direction, Experience and Image* (London 2000) 191.

¹⁴ Deze Act is bepalend geweest in Engeland en Wales voor de uitbreiding van het onderwijs voor alle kinderen tussen de 5 en 12 jaar oud. Zie: Morgan, ‘The Boer War and the Media (1899-1902)’, 2.

schoolgenoot van Winston Churchill was, tot de besten van zijn klas. Vrij snel na de afronding van zijn studie aan Oxford eind jaren '90 van de negentiende eeuw trad Amery in dienst van *The Times*. Op 26 augustus 1899 werd hij door die krant uitgezonden naar Zuid-Afrika om daar verslag te doen van de dreigende situatie. Typerend voor Amery is dat hij ondanks zijn conservatieve kleur en dus steun voor de Conservatieve regering niet zijn ogen sloot voor de Boeren en hun belangen. Zijn eerste verslag vanuit Kaapstad, waarin hij schreef dat de oorlog er zal komen, ondanks dat zijn hoofdredacteur een andere mening was toegedaan, getuigde hiervan.

Al vrij snel ruilde hij de Kaapkolonie in voor Oranje Vrijstaat en Transvaal en deed hij verslag vanuit Bloemfontein en Pretoria om het verhaal van de Boeren te kunnen belichten. Binnen *The Times* was Amery de enige die binnen de grenzen van zijn conservatieve politieke opvattingen oog had gehad en een zekere mate van sympathie voor datgene waar de Boeren voor vochten. Op last van generaal Joubert moest Amery op 18 oktober 1899 terugkeren naar Kaapstad. Daar zou hij de post van W.F. Monypenny overnemen, die tot dan toe de rol vervulde van politiek commentator en dit combineerde met de coördinatie van de correspondenten van *The Times* in Zuid-Afrika. Het betekende voor Amery dat hij een belangrijke rol kreeg binnen de berichtgeving voor het thuisland die hij grotendeels vanuit Kaapstad en deels vanuit verschillende frontplaatsen zou bekleden. Dit laatste leidde ertoe dat hij in november 1899 bijna samen met Winston Churchill werd opgepakt vlakbij Chieveley tijdens een tocht met een Britse pantsertrein vanuit Estcourt richting Colenso. De nieuwe positie als coördinator betekende dus niet dat Amery stopte met verslaggeving van het front vanuit eigen ervaring. Amery zou de oorlog journalistiek verslaan tot augustus 1900, het moment dat hij terugkeerde naar het thuisland. In de zomer van 1902 keerde hij terug in Zuid-Afrika voor de vredesonderhandelingen tussen de Boeren en de Britten. Zijn terugkeer daarna in Groot-Brittannië betekende het begin van zijn politieke carrière voor de Conservatieve Partij. Bekend is hij ook om het omvangrijke werk dat hij deels over de Boerenoorlog schreef en deels samenstelde: *The Times History of the War in South Africa, 1899-1902* (verschenen tussen 1900-1909).

Ook Angus Hamilton (1874-1913) werd geboren in een Brits gezin dat behoorde tot de bovenste klasse van de samenleving. Hamilton genoot een internationale opleiding in Groot-Brittannië, Duitsland en Frankrijk en begon als correspondent voor *The New York Evening Sun*. Met het dichterbij komen van een oorlog in Zuid-Afrika trad Hamilton in 1899 in dienst van *The Times*, om in september naar Kaapstad te vertrekken. In tegenstelling tot Amery heeft Hamilton zich gedurende de eerste fase gericht op één plek: Mafeking. Na zijn aankomst in

Kaapstad was hij via Kimberley naar Mafeking gereisd en deed hij tot mei 1900 verslag van de oorlog en de toestand in die stad, waarbij hij speciale aandacht had voor de rol van kolonel Baden-Powell, die ook in de berichten van Lady Wilson (zie 2.4) een grote rol zou spelen. Opvallend is dat Hamilton kritiek niet schuwde, zelfs niet op Baden-Powell, en dat hij met een realistische blik keek naar de toestand van de bevolking in Mafeking. De berichten die Hamilton voor *The Times* schreef zou hij later in juli 1900 bundelen onder de titel *The Siege of Mafeking*.

The Times, in de periode 1785-1788 *The Daily Universal Register* geheten, is vanaf haar oprichting in 1785 door John Walter een conservatieve krant geweest. *The Times* heeft zich gedurende haar geschiedenis willen profileren als een kwaliteitskrant die aanvankelijk vooral door de bovenste klassen van de samenleving werd gelezen. Haar reputatie als een betrouwbare en accurate krant werd vooral halverwege de negentiende eeuw gevestigd door de berichtgeving van Rusell over onder andere de Krimoorlog. Toch is de krant nooit helemaal los gekomen van haar conservatieve achtergrond, wat in combinatie met het veranderende persklimaat van de tweede helft van de negentiende eeuw zou resulteren in een berichtgeving die op de hand was van de Conservatieve regering onder leiding van Lord Salisbury. Ondanks dat de berichtgeving in vergelijking met haar populaire conservatieve tegenhanger de *Daily Mail* niet werd gekenmerkt door een eenzijdige en populistische berichtgeving, deed ook het jingoïsme haar intrede bij *The Times*.¹⁵ Dit kwam mede doordat de verkoop van het aantal kranten van ongeveer 60.000-70.000 kranten per dag aan het einde van de jaren zeventig van de negentiende eeuw was gedaald naar gemiddeld 30.000-35.000 kranten per dag in de periode 1899-1902.¹⁶ Een jingoïstische vorm van journalistiek zou deze terugloop misschien kunnen tegengegaan, zo werd geredeneerd. Rond 1900 werd *The Times*, die nog altijd het hoogste aantal van achttien pagina's per krant kende, door sommigen nog altijd gezien als de krant met de beste en meest accurate inhoud. Anderen zagen haar als een verlengstuk van personen als Lord Milner (Hoge Commissaris in Zuid-Afrika) en Cecil Rhodes (voormalig premier van de Kaapkolonie en kapitalist), gezien de relaties die zij met de krant hadden.¹⁷ Het lijkt erop dat voor beide visies iets te zeggen valt, gezien de tweeslachtigheid van de krant rond 1900.

¹⁵ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 42-43.

¹⁶ Jacqueline Beaumont, 'The Times at war, 1899-1902', in: Donald Lowry ed., *The South African War reappraised* (Manchester 2000) 67, 81.; Oliver Woods en James Bishop, *The story of The Times* (London 1983) 184-185.

¹⁷ Beaumont, 'The Times at war', 67-68.

Een bepalende rol voor de koers van *The Times* was weggelegd voor Moberly Bell (1847-1911), de zakenmanager en hoofdredacteur van *The Times* in de periode 1890-1911. Vlak voor het uitbreken van de oorlog werd hij belast met de taak om een team correspondenten samen te stellen dat de mogelijke oorlog zou kunnen verslaan. Zijn keuzes voor bepaalde personen zijn dus bepalend geweest voor de berichtgeving over de oorlog. Net als de Britse regering begon ook *The Times* slecht voorbereid aan haar verslaggeving van de Boerenoorlog, wat zij heeft proberen te compenseren met zo veel mogelijk correspondenten die voor de krant naar Zuid-Afrika zouden vertrekken. Het probleem was dat er nauwelijks capabele correspondenten te krijgen waren, waardoor *The Times*, ondanks haar verlangen naar eigen bronnen veelal afhankelijk was van connecties en lokale bronnen in Zuid-Afrika. Het aantal van twintig correspondenten in de literatuur lijkt op basis hiervan overdreven en onjuist.¹⁸ Een aanzienlijk deel van deze groep was geen correspondent maar een toevallige zij het noodzakelijke nieuwsbron bij gebrek aan echte correspondenten.¹⁹ Toen Leo Amery op 1 augustus 1900 naar London terugkeerde was er voor *The Times* nog een enkele correspondent in het veld aanwezig. Tot het einde van de oorlog zou er maximaal een aantal van twee correspondenten aanwezig zijn in Zuid-Afrika.²⁰

Het was Bell die met het oog op het bereiken van een groter lezerspubliek pleitte voor een verslaggeving die meer gericht was op personen dan op structurele oorzaken en processen.²¹ Toch bereikte hij hiermee niet het gewenste succes, waardoor de krant in 1907 in handen kwam van Lord Northcliffe, de eigenaar van de grote concurrent: de *Daily Mail*.

2.3 Winston Churchill en de *Morning Post*

Winston Leonard Spencer Churchill (1874-1965) werd als zoon van Lord Randolph Churchill (1849-95) geboren in een familie die behoorde tot de hoogste klasse van de samenleving. Het was een aristocratische familie die, als afstammeling van de First Duke of Marlborough, een geschiedenis had in het hart van de politieke geschiedenis van Groot-Brittannië. Churchill was geen goede student en slaagde er uiteindelijk maar net in om in 1894 te slagen op het Royal

¹⁸ Ibidem, 72-73; Stephen Badsey, ‘The Boer War as a Media War’, in: Peter Dennis en Jeffrey Grey ed., *The Boer War: army, nation and empire* (Canberra 2000), 81.; Morgan, ‘The Boer War and the Media’, 2.

¹⁹ Beaumont, ‘*The Times* at war’, 72-73.

²⁰ Jacqueline Beaumont, ‘The British Press during the South African War: The sieges of Mafeking, Kimberley and Ladysmith’, in: Mark Connelly en David Welch ed., *War and the Media: reportage and propaganda, 1900-2003* (New York 2005) 287.

²¹ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 14.

Military College in Sandhurst. Churchills vader, met wie hij gedurende zijn jeugd een afstandelijke relatie had, is van grote invloed geweest op zijn drang naar naamsbekendheid en zijn politieke carrière. Deze dadendrang bracht hem als correspondent en soldaat in Cuba, Brits-Indië en Soedan, alvorens hij halverwege oktober 1899 richting Zuid-Afrika vertrok om daar voor de *Morning Post* de reeds uitgebroken oorlog te verslaan. Naar aanleiding van zijn ervaringen als soldaat in de gebieden die hij voorafgaand aan Zuid-Afrika had bezocht, had hij op dat moment al verschillende boeken gepubliceerd, deels om hiermee naamsbekendheid en populariteit te verwerven, deels om zijn levensstijl als officier in het leger te kunnen bekostigen. Naar aanleiding van de Boerenoorlog deed Churchill hetzelfde en bundelde hij zijn artikelen samen in twee boeken die beiden in 1900 zouden verschijnen: *From London to Ladysmith via Pretoria* en *Ian Hamilton's March*. Het betekende een tactische zet in zijn politieke carrière. Churchill had het tijdens de onderhandelingen met Oliver Borthwick (1830-1908) van de *Morning Post* voor elkaar gekregen om gedurende de eerste vier maanden £ 1.000,- te verdienen, met nog eens £ 200,- voor iedere maand extra in Zuid-Afrika en voor zijn persoonlijke kosten en het copyright op zijn geschriften.²² Het maakte hem de best betaalde correspondent in Zuid-Afrika. Met de lezingentour in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, waar hij niet altijd met open armen werd ontvangen, over zijn avonturen en boeken over de Boerenoorlog verdiende hij nog eens £ 5.000,-. Het ging Churchill financieel en politiek voor de wind in 1900.

Churchill was diep in zijn hart misschien nog het meest een avonturier.²³ Na zijn aankomst vertrok hij dan ook al snel richting de Britse troepen aan het front. Bij een poging van het Britse leger eind november 1899 om met een gepantserde trein van Estcourt naar Colenso te komen, dezelfde poging waar ook Leo Amery bij betrokken was, werd hij opgepakt door de Boeren en naar de Staatsmodelschool in Pretoria gebracht. Daar wist hij te ontsnappen naar Lorenzo Marques, om zich via Durban halverwege december 1899 opnieuw bij de Britse troepen te voegen. Vanaf dat moment niet alleen als correspondent, maar ook als soldaat. Hij vervulde vanaf dat moment de dubbelfunctie zoals voor de Boerenoorlog ook het geval was geweest. In de achterhoede van de Britse leger trok hij vervolgens op richting Pretoria. Zijn werk bevat dus een grote schat aan informatie over het Britse front van Kaapstad tot aan Pretoria. Bovendien schuwde Churchill kritiek niet waarbij vooral sommige bevelhebbers het

²² Brian Roberts, *Churchills in Africa* (New York 1971) 138.

²³ Roberts, *Churchills in Africa*, 119.

moesten het ontgelden. Toch steunde hij vanuit zijn Conservatieve opvatting de Britse regering. In dit opzicht was hij een goede representant van de krant waarvoor hij schreef.

De *Morning Post* werd in 1772 opgericht door John Bell (1745-1831) en was een Conservatieve krant. Ondanks dat de krant inhoudelijk veel overeenkomsten had met *The Times* en al was opgericht voordat haar concurrent ter wereld kwam, heeft zij gedurende de negentiende eeuw op veel momenten in de schaduw gestaan van *The Times*.²⁴ Zij is dan ook regelmatig in conflict gekomen met *The Times* gedurende de negentiende eeuw.²⁵ Dat beide werden gekenmerkt door een conservatieve politieke voorkeur betekende dus niet dat zij het eens waren over de verschillende hervormingen die het licht zouden zien in Groot-Brittannië. Inhoudelijk was de *Morning Post* gericht op het parlement, de politici en het koningshuis. Daarnaast waren buitenlandse zaken, economie en eind negentiende eeuw ook cultuur prominent aanwezig in de dagelijkse edities van de krant.²⁶ De krant groeide uit tot de meest prominente kwaliteitskrant na *The Times* onder het hoofdredacteurschap van drie generaties Borthwick: Peter (1804-1852), Algernon (1830-1908) en Oliver (1873-1905). Kenmerkend voor het hoofdredacteurschap van de familie Borthwick is dat zij conservatief waren, maar kritiek jegens de regering en het leger niet schuwde. Ondanks dat de krant bij het uitbreken van de oorlog achter de regering stond, was zij kritisch over de gang van zaken aan het front.²⁷ Een journalistiek klimaat dat, los van zijn salaris, tot Churchills verbeelding moet hebben gesproken. Door het sterke redacteurschap lijkt de *Morning Post* het op de loer liggende jingoïsme buiten de deur te hebben gehouden, wat haar populariteit overigens niet altijd ten goede is gekomen.

2.4 Lady Sarah Wilson en de *Daily Mail*

Lady Sarah Wilson (1865-1929) was gedurende de Boerenoorlog de speciale correspondentente in Mafeking namens de *Daily Mail*. In tegenstelling tot andere correspondenten dankte zij haar positie aan een toevallige loop van omstandigheden en was het niet haar functie die haar naar Zuid-Afrika zou leiden. Lady Wilson was de zus van Lord Randolph Churchill en daarmee de tante van Winston Churchill. Het was een ondernemende, zelfstandige vrouw die het avontuur niet schuwde. Ze trouwde met Gordon Chesney Wilson, luitenant van de Royal

²⁴ Wilfrid Hindle, *The Morning Post 1772-1937: portrait of a Newspaper* (London 1937) 176-77.

²⁵ Hindle, *The Morning Post 1772-1937*, 166-72.

²⁶ *Ibidem*, 205-7.

²⁷ *Ibidem*, 227-228.

Horse Guards onder Baden-Powell. Deels vanuit haar avontuurlijke houding en deels vanuit financiële belangen die voortkwamen uit de familiebanden met de lokale Randlords was zij al in 1895 afgereisd naar Zuid-Afrika (Johannesburg) om in 1896 terug te keren naar Groot-Brittannië. In juli 1899 keerden zij en haar man mede op uitnodiging van Cecil Rhodes terug in Zuid-Afrika (Kaapstad). Haar rol als correspondentente kwam pas later in 1899 tot stand door een vlucht naar in eerste instantie een handelspost nabij Vrijburg. De vluchtpoging diende om het (naderend) geweld in Mafeking, waar haar man vanuit Kaapstad naar was opgeroepen om te vechten tegen de Boeren, te vermijden. Aangezien deze handelspost ook te onveilig bleek voor de Boeren week zij uit naar een boerderij in Mosita, ook nabij Vrijburg. Eigenlijk wilde Lady Wilson bij haar man blijven, maar Baden-Powell gebood haar te vertrekken naar een veiliger gebied.

Haar drang naar avontuur en de frustratie over haar inactiviteit gedurende haar verblijf op de boerderij in Mosita zetten haar aan tot het sturen van een postduif aan kolonel Baden-Powell met de mededeling dat zij namens de Britten wilde spioneren bij de Boeren. De Boeren onderschepten de postduif en namen Lady Wilson op basis van haar berichtgeving gevangen in Setlagoli, de plaats waar ze verbleef na Mosita. Het lukte haar om na de gevangenneming naar Mafeking overgeplaatst te worden, waar zij uiteindelijk geruild werd voor een Boer die was gevangengenomen door de Britten. Op het moment dat zij Mafeking bereikte was de speciale correspondent van de *Daily Mail* door de Boeren gevangengenomen en naar Pretoria gestuurd. Toen Lady Wilsons bericht met het aanbod om als vervangend correspondent te werken in Mafeking de hoofdredacteur van de *Daily Mail*, Alfred Harmsworth, bereikte, maakte hij dan ook graag gebruik van haar aanbod. Het betekende dat Lady Wilson een unieke positie innam, gezien haar betrokkenheid bij het front, de sociale kringen waarin zij verbleef en haar positie als een van de weinige vrouwelijke correspondentene binnen de groep correspondenten in Zuid-Afrika.²⁸

Door de positie van haar man had Lady Wilson toegang tot de hoogste kringen van de plaatselijke leger top in Mafeking die onder leiding stond van Baden-Powell. Er was zelfs sprake van een directe telefoonverbinding vanuit haar bombestendige verblijfplaats met het hoofdkwartier van Baden-Powell. In haar beschrijvingen van Mafeking en de strijd die er geleverd werd, richtte ze zich vooral op het dagelijks leven – de voedselvoorziening, bombardementen en de stemming onder de lokale bevolking – in combinatie met de rol van Baden-Powell die bij haar in hoog aanzien stond. In het uitvergrooten en benadrukken van de

²⁸ Beaumont, ‘The British Press during the South African War’, 3.

rol van Baden-Powell werd zij door de krant gestimuleerd. Anders dan Leo Amery had zij tegen het uitvergroten van een prominent figuur als Baden-Powell geen journalistieke bezwaren. Het betekende dat Baden-Powell een heldenstatus verwierf in Groot-Brittannië en aanzien verwierf als een voorbeeld binnen het leger. Iets wat de hoogste top van het leger overigens niet waardeerde, waardoor werd gepoogd om zijn positie na de slag bij Mafeking minder prominent te maken. In juli 1900 verlieten Lady Wilson en haar man vanuit Kaapstad het strijdtoneel. Het waren de beschrijvingen van het strijdtoneel die Lady Sarah Wilson in Groot-Brittannië tot een geliefd publiek figuur maakten.

De *Daily Mail* kwam in 1896 tot stand door de samenwerking tussen de gebroeders Harmsworth. De belangrijkste was Alfred Harmsworth (1865-1922), later bekend onder de naam Lord Northcliffe, die onder andere gedurende de Boerenoorlog de functie van hoofdredacteur bekleedde. De *Daily Mail* groeide uit tot een van de grootste kranten in Groot-Brittannië doordat er voor de krant een halve penny (‘halfpenny paper’) moest worden neergelegd ten opzichte van een penny voor de andere kranten. Dit leidde tot een oplage van een miljoen kranten per dag in 1902.²⁹ *The Times* kende in 1902 een oplage van slechts 34.000 stuks per dag.³⁰ Wereldwijd was er geen krant die ooit een vergelijkbaar verkoopresultaat had bereikt. De *Daily Mail* was het toonbeeld van de commercialisering van de Britse pers en volgde qua berichtgeving een populistische, jingoïstische koers. Het was de opvatting van Alfred Harmsworth dat het Britse leger gesteund zou moeten worden als een voetbalteam, wat herkenbaar was voor de lezers en daarmee een groot publiek zou trekken. Afgezien van de jingoïstische opvatting onderscheidde de *Daily Mail* zich ook van de andere kranten door thema’s die vooral bestonden uit menselijke verhalen, criminaliteit en mode tegenover verslagen over het parlement en politieke speeches en nieuws die men aantrof in kranten als *The Times* of de *Manchester Guardian*. Kenmerkend was ook de eenzijdige manier waarop zij het beleid van de Britse regering steunde. Waar *The Times* naast haar eigen opvatting ook andere opvattingen in de berichtgeving opnam, en daarmee dus tot een genuanceerder beeld van de gebeurtenissen kwam, publiceerde de *Daily Mail* alleen haar eigen visie op de gebeurtenissen in Zuid-Afrika. Dit ging gepaard met grote, provocerende krantenkoppen. Naast Lady Wilson werkte als belangrijkste correspondent voor de *Daily Mail* ook de latere misdaadschrijver Edgar Wallace (1875-1932) in Zuid-Afrika.

²⁹ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 7.; Morgan, ‘The Boer War and the Media’, 2.

³⁰ Beaumont, ‘*The Times at war*’, 67, 81.

2.5 John Atkinson Hobson en de *Manchester Guardian*

John Atkinson Hobson (1858-1940) was misschien wel het meest duidelijke voorbeeld van een correspondent die tegen de Boerenoorlog was. Reeds voor zijn betrokkenheid bij de Boerenoorlog als correspondent had Hobson al ideeën ontwikkeld over het imperialisme. De Boerenoorlog zou echter een cruciale stap vormen in Hobsons denkproces en ertoe leiden dat hij tijdens en na de Boerenoorlog tot een economische theorie over imperialisme kon komen (die later ook van invloed zou zijn op Lenin).³¹ Centraal binnen Hobsons denken staat de analyse van de rol van de pers in het creëren van steun onder het volk voor het imperialisme. Drie geschriften moeten in deze context genoemd worden: *The War in South Africa: Its Causes and Effects* (1900), *The Psychology of Jingoism* (1901) en *Imperialism: A Study* (1902). Van deze drie geschriften zal eerstgenoemde centraal staan in het volgende hoofdstuk, gezien het belang van de artikelen (uit voornamelijk de *Manchester Guardian*) voor de berichtgeving over de Boerenoorlog gedurende de eerste fase. Gedurende deze fase was Hobson namens de *Manchester Guardian* de belangrijkste correspondent die verslag deed van de oorlog tussen de Britten en de Boeren. In het voorjaar van 1899 ontstond bij de hoofdredacteur van de *Manchester Guardian*, C.P. Scott, het verlangen om via directe correspondenten informatie te verkrijgen over de grimmige sfeer in Zuid-Afrika die wel eens tot een oorlog zou kunnen leiden. Gezien de opvattingen van Hobson, die in veel opzichten pasten bij de ideologische achtergrond van de *Manchester Guardian*, was Hobson in juli 1899 de beste kandidaat om voor de krant verslag te doen van de situatie in Zuid-Afrika. Hobsons artikelen zijn als historische bron niet alleen belangrijk voor de beschrijvingen van de oorlog, maar ook voor een analyse van het ontstaan van de oorlog. Hobson verbleef gedurende het conflict en de aanloop er naar toe niet op één plek, zoals Lady Wilson, maar reisde van Kaapstad naar Pretoria en Bloemfontein om ook vanuit het kamp van de Boeren de aanloop naar de oorlog te beschrijven. Gedurende de eerste achttien maanden zou Hobson de voornaamste bron zijn van de *Manchester Guardian* in haar berichtgeving over de oorlog.³²

Typend is dat hij de oorlog vanuit economische en imperialistische factoren probeerde te verklaren en daarbij een vorm van antisemitisme jegens de kapitalisten in Zuid-Afrika niet

³¹ Van invloed op de ontwikkeling van Hobsons denken zijn ook de ontwikkelingen in China geweest waar de Britten erin geslaagd waren om vaste voet aan de grond te krijgen na de Opiumoorlogen. De invloed van deze gebeurtenissen vond echter plaats op basis van de berichtgeving hierover en niet, zoals tijdens de Boerenoorlog, vanuit Hobsons directe ervaring. Zie: Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 22-23.

³² Hampton, ‘The press, patriotism, and public discussion’, 182.

schuwde.³³ Daarbij kwam hij met een kritische analyse van de pers die een groot deel van de steun onder het volk voor de oorlog tot stand zou hebben gebracht. De overheid alleen kon hier niet verantwoordelijk voor zijn volgens Hobson. Typerend voor zijn opvatting over de relatie tussen de pers en het imperialisme is dat hij de populaire pers beschouwde als een verlengstuk van het kapitalisme en het imperialisme. De pers onder invloed van het jingoïsme creëerde massasupport onder de bevolking voor de imperialistische oorlog. Belangrijk om op te merken is dat hij de zogenaamde ‘halfpenny papers’ niet als de voornaamste populaire kranten beschouwde die zich lieten lenen voor het imperialisme. Juist de kranten die zich altijd hadden gepresenteerd als kwaliteitskranten zoals *The Times* en niet kranten als de *Daily Mail* waren schuldig aan het ophitsen van de lusten van de arbeidersklasse en het beïnvloeden van de weinig kritische middenklasse, hogere burgerij en aristocratie die zich door de kranten lieten overtuigen van het belang van de oorlog tegen de Boeren.³⁴ Hobson legde hierbij ook de link tussen de kapitalistische eigenaren van deze kranten en de belangen die zij hadden in de relaties met de Britse kapitalisten (‘Randlords’) in Zuid-Afrika. Opgemerkt dient te worden dat ook de *Daily Mail* in handen was van een particulier en dit dus niet de enige factor voor Hobson kon zijn om de prominente kranten in Groot-Brittannië te beschuldigen van het steunen van het imperialistische regeringsbeleid van de Conservatieve Partij. Ook was de pers volgens Hobson niet onafhankelijk genoeg en leunde zij in te grote mate op verslagen van persbureaus uit Zuid-Afrika die alles behalve een objectieve berichtgeving nastreefden. Dit leidde dan ook tot eenzijdige berichtgeving, iets wat Hobson als correspondent tegen probeerde te gaan door ook Afrikaners te interviewen en op te nemen in zijn eigen artikelen. De artikelen van Hobson waren de belangrijkste (inspiratie)bronnen voor de anti-oorlogsbeweging in Groot-Brittannië (en andere landen).

De *Manchester Guardian* werd door John Edward Taylor (1791-1844) in 1821 opgericht. Gedurende de negentiende eeuw maakte de krant een ontwikkeling door van liberaal naar links-liberaal, waardoor het karakter van de krant kritischer werd en de inhoud onder vooral hoofdredacteur C.P. Scott (1846-1932) radicaler werd.³⁵ Dit resulteerde erin dat zelfs marxistisch geïnspireerde auteurs als Hobson zich in het karakter van de krant konden

³³ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 24.

³⁴ *Ibidem*, 27.

³⁵ H.D. Nichols, ‘The *Guardian* before Scott’, in: William Haley ed., *C.P. Scott 1846-1932: The Making of The Manchester Guardian* (London 1946) 23.; J.L. Hammond, ‘C.P. Scott, 1846-1932’, 40.; C.E. Montague, ‘Scott as editor: Journalist and Editor’, 77.; L.T. Hobhouse, ‘Liberal and Humanist’, 85.

herkennen. Dat Hobson de journalistieke ruimte kreeg om zijn kritiek te publiceren is grotendeels te danken geweest aan Scott. Hij was van 1872 tot 1929 hoofdredacteur van de *Manchester Guardian* en vanaf 1907 tot aan zijn dood ook de eigenaar van de krant. Hij heeft vanuit deze functies een grote en bepalende rol gespeeld in de ontwikkeling van de krant. Scott bleef ondanks het veranderende krantenklimaat aan het einde van de negentiende eeuw aanhanger van het educatie-ideaal, waardoor hij een berichtgeving nastreefde die opriep tot publieke discussie op basis van het informeren van de burger. Dat hij daarbij belang hechtte aan accurate berichtgeving blijkt ook uit het sturen van Hobson naar Zuid-Afrika, zodat Scott daar een directe en betrouwbare bron had. De kritische berichtgeving leidde er gedurende de Boerenoorlog toe dat de *Manchester Guardian* impopulair was onder de bevolking. Dit illustreert nog maar eens het populistische en jingoïstische krantenklimaat dat Groot-Brittannië op dat moment typeerde.

2. Een foto van Leo Amery op latere leeftijd.

3. Churchill (rechts op de foto) in gevangenschap in Pretoria bij de Boeren.

4. Oorlogs-
correspon-
dent
bovenop hun
bomvrije
verblijfplaats

J.E. Neilly
Pall Mall Gazette

Vere Stent
Reuter's

Major Baillie
Morning Post

Angus J. Hamilton
The Times

5. Foto van Churchill als
luitenant van de South African
Light Horse.

6. Foto van oorlogscorrespondenten genomen in 1900. Churchill is de tweede van links op de middelste rij.

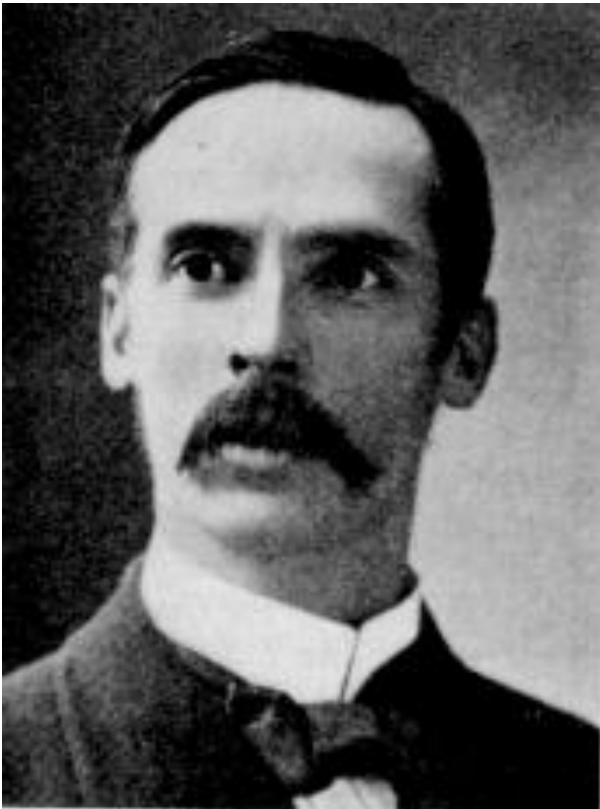
7. Foto van Churchills terugkeer in Groot-Brittannië. In juli 1900 keerde Churchill (middelste rij, tweede van rechts) terug met het schip dat hem ook naar Zuid-Afrika had gebracht: Dunottar Castle.

8. Foto van Leo Amery en Winston Churchill op latere leeftijd.

9. Foto van Lady Sarah Wilson in haar zelfontworpen 'Mafeking outfit'.

10. *Lady Sarah Wilson voor haar bomvrije verblijfplaats in Mafeking.*

11. *Foto van John Atkinson Hobson.*

3. De beïnvloeding van de berichtgeving

3.1 Patriottisme, ideologie en jingoïsme

De historiografische traditie over het patriottisme in Groot-Brittanië aan het einde van de negentiende eeuw laat een verschuiving zien van een vorm van patriottisme die ter bescherming van het vaderland de overheid bekritiseerde, naar een populistische vorm van patriottisme die in combinatie met het jingoïsme het beleid van de overheid (per definitie) steunde.³⁶ Eenzelfde ontwikkeling was zichtbaar in het krantenklimaat, waardoor het van belang is om stil te staan bij de rol die patriottisme speelde bij de correspondenten.

Opvallend is dat geen enkele krant, ongeacht de inhoud van de berichtgeving, zich gedurende de oorlog als onpatriottisch presenteerde.³⁷ Ook de kranten die het regeringsbeleid bekritiseerden, zoals de *Manchester Guardian*, noemden zichzelf patriottistisch. Daarom dienen patriottisme en jingoïsme van elkaar onderscheiden te worden, aangezien alle kranten wel patriottistisch waren maar niet ook allemaal jingoïstisch. De *Manchester Guardian* en hoofdredacteur Scott hingen nog altijd het oude patriottistische gedachtegoed aan, waarbij het land beschermd diende te worden tegen een overheid die het welzijn van de bevolking in gevaar bracht. De andere kranten, zoals *The Times*, de *Daily Mail* en de *Morning Post*, waren onderdeel van de nieuwe vorm van patriottisme die het regeringsbeleid steunde. Met deze verschillende definities kan nauwkeuriger worden bepaald wat de rol van patriottisme was.

De *Manchester Guardian* bevond zich aan de linkerkant van het politiek-ideologische spectrum en het lijkt er dus op dat de vorm van patriottisme die zij aanhing, hand in hand ging met het links-liberale en vooral marxistische gedachtegoed. Voor het krantenklimaat dat werd gedomineerd door C.P. Scott was dit bepalend, waardoor het geen toeval is dat de marxistisch geïnspireerde Hobson voor de krant verslag moest doen van de oorlog. Gedurende de oorlog blijft de krant misvattingen bestrijden in haar berichtgeving om daarmee de bevolking bewust te maken van de misstappen van de regering. Toch is met het patriottisme niet de gehele toon en inhoud van de berichtgeving van de *Manchester Guardian* over de Boerenoorlog verklaard, aangezien Hobson slechts verantwoordelijk was voor een deel van de totale berichten.

Een zelfde belangrijke rol, zij het vanuit een andere politieke overtuiging, zien we terug voor het patriottisme bij de *Daily Mail*, de *Morning Post* en *The Times*. Hier was sprake van een vorm van patriottisme dat gepaard ging met conservatisme, maar dat nog het meest onder

³⁶ Hampton, ‘The press, patriotism, and public discussion’, 178; Nasson, *The war for South Africa*, 264.

³⁷ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 10.

invloed stond van het jingoïsme. Dit zou vooral van invloed zijn op de berichtgeving in *The Times* en in de *Daily Mail*, waarin de Conservatieve regering en het Britse leger op een weinig kritische manier gesteund werden. ‘What the public wants’ stond hierbij centraal, waarbij het jingoïsme moet worden uitgelegd als een vorm van massajournalistiek die op populistische wijze en met gebruikmaking van stereotypen zoveel mogelijk wilde verdienen aan de krantenverkoop. Dit had een grote invloed op wat de correspondenten konden verwerken in hun berichten. De *Morning Post* moet vooral vanuit de conservatieve ideologie worden benaderd in combinatie met het patriottisme, aangezien de familie Borthwick een gedegen berichtgeving voor ogen had die ook kritiek hier en daar niet schuwde. Toch steunde zij de Conservatieve regering en werd het regeringsbeleid eerder gesteund dan afgekeurd.

3.2 Censuur

Naast het patriottisme, dat vanuit verschillende overtuigingen een rol speelde, speelde ook censuur een grote rol bij de correspondenten en hun berichtgeving. Hierbij gaat het om journalistieke censuur die werd toegepast door sommige hoofdredacteuren en om censuur door het Britse leger.

Van de kranten die hier behandeld worden, was vooral bij *The Times* sprake van censuur. Het betekende dat redacteuren ingrepen in de berichten vanuit Zuid-Afrika voordat deze in de krant werden gepubliceerd. George Buckle was een van de belangrijkste redacteuren binnen *The Times* en een bewonderaar van Cecil Rhodes. Ook droeg Buckle de Uitlanders een warm hart toe in de Uitlanderskwestie en nam hij een vijandige positie in tegenover de Boeren. Onder het redacteurschap van Buckle kwam een berichtgeving tot stand die nauwelijks kritiek uitte op de gang van zaken aan het front en die soms als propaganda diende voor een prominent persoon als Rhodes. Flora Shaw, de koloniale redacteur van *The Times*, werd door de *Morning Leader* zelfs beschuldigd van het samenzweren met Rhodes en Chamberlain om het land de oorlog in te trekken.³⁸

Een groter probleem voor de meeste correspondenten was de militaire censuur. Deze begon aan de vooravond van de oorlog (augustus en september 1899), doordat het ministerie van Oorlog bepaalde welke correspondenten mochten vertrekken naar het front. Er was sprake van licenties die correspondenten toegang verleenden tot het front, waarmee het ministerie de pers onder controle wilde houden. Zoals Buller schreef: ‘All I can say is that as everyone knows correspondents are a great trouble and I hope the War Office will limit them as much

³⁸ Beaumont, ‘*The Times at war*’, 68.

as possible...”³⁹ Toch lijkt het er niet op dat het ministerie van Oorlog erg terughoudend was in het verstrekken van licenties. Aangezien veel lokale kranten geen correspondenten naar Zuid-Afrika konden sturen, vielen zij terug op de nieuwsberichten van de grote kranten. Met het verstrekken van vergunningen aan de nationale kranten hield het ministerie dus tegelijk de lokale kranten onder controle, zonder dat op grote schaal vraag was naar vergunningen. Ook het besluit dat grote kranten slechts twee vergunningen zouden krijgen, bleek in de praktijk omzeild te kunnen worden.⁴⁰ Opvallend in de omgang met de pers is dat buitenlandse correspondenten niet werden toegelaten. Het ministerie wilde geen negatieve publiciteit over de oorlog in buitenlandse kranten, gezien de internationale afkeur die het conflict opleverde en zou kunnen opleveren. Amerikaanse correspondenten waren een uitzondering, gezien de opstelling van Amerika tegenover Britse correspondenten, onder wie Churchill, in Cuba in 1895.

Gedurende deze fase was een worsteling zichtbaar waarbij het ministerie van Oorlog poogde om met wetgeving de correspondenten onder controle te houden. Toch slaagde ook veel journalistieke gelukzoekers (correspondenten die niet in vaste dienst waren van een krant) erin om een vergunning voor Zuid-Afrika te verkrijgen. Deze groep was voor het leger nog gevaarlijker, aangezien zij niet via de kranten te controleren waren. Eind oktober 1899 verschoof de verantwoordelijkheid voor de correspondenten naar de lokale autoriteiten in Zuid-Afrika, waardoor correspondenten afhankelijk werden van de persoonlijke grillen van Buller, Roberts, Kitchener en voor een deel ook Milner.

Het ministerie van Oorlog was in samenwerking met het ministerie van Koloniën en het ministerie van Buitenlandse Zaken verantwoordelijk voor de gang van zaken betreffende de censuur.⁴¹ Als uitgangspunt voor de censuur werden artikel 7 en 8 genomen die tot stand waren gekomen tijdens de ‘International Telegraph Convention’ van 1875:

7. The High Contracting Parties reserve to themselves the power to stop the transmission of any private telegram which may appear dangerous to the security of the State, or which may be contrary to the laws of the country, to public order or decency.

³⁹ Buller geciteerd in: Jacqueline Beaumont, ‘The British Press and Censorship during the South African War 1899-1902’, *South African Historical Journal* 41 (1999), 268.

⁴⁰ Beaumont, ‘The British Press and Censorship’, 268.

⁴¹ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 2, 25-26. Relevant is hier vooral ‘General remarks on the Censorship’.

8. Each Government also reserves to itself the power to suspend the service of the International Telegraphs for an indefinite period, if it deem necessary either generally, or only upon certain lines, and for certain classes of correspondence, upon condition that it immediately advises each of the contracting Governments.⁴²

De mogelijkheid die deze artikelen boden om aan de vooravond van de oorlog in overeenstemming met de internationale richtlijnen de controle over de telegraaflijnen in handen te krijgen, werd door de Britse regering dan ook snel aangegrepen. Hierdoor vielen de telegraaflijnen van de particuliere *The Eastern Telegraph Company* gedurende de oorlog in handen van de regering.

Vanuit twee hoofdposten was sprake van een telegraafverbinding met de buitenwereld: Kaapstad en Aden.⁴³ De telegraaf was op dat moment de snelste verbinding om berichten naar Londen te versturen, aangezien schepen twee weken nodig hadden om Groot-Brittannië te bereiken vanaf de Kaap.⁴⁴ Inclusief de soms extra reistijd als gevolg van een kabelbreuk, duurde het vier tot zeven dagen voor een telegram in de krant verscheen. Om controle te houden over de telegrammen die via deze lijnen werden verstuurd, werden in Kaapstad, Aden en Durban (de lijn vanuit Aden liep via Durban) censuurposten gevestigd. Belangrijk om hierbij op te merken is dat dit de enige telegraaflijnen waren waarmee berichten naar buiten Zuid-Afrika konden worden gestuurd.⁴⁵ Afhankelijk van de beschikbaarheid van deze twee hoofdverbindingen werden de berichten van de Britse correspondenten in deze posten gecensureerd. Naast deze posten, die vooral voor de secundaire censuur dienden, was ook sprake van primaire censuur in de frontplaatsen zelf. Onder het toezicht van de lokale censoren, die een verlengstuk waren van de lokale bevelhebber(s), vond daar de eerste censuur plaats, waarna de stukken in de hoofdposten nogmaals werden gecontroleerd. Het zou tot mei 1901 duren voordat er algemene richtlijnen werden opgesteld voor alle censoren die

⁴² The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 2.

⁴³ De reeds bestaande westelijke telegraaflijn vanuit Kaapstad liep via Mossamedes, St. Paul de Loanda, St. Thomas, de westkust van Afrika, St. Vincent, Madeira en Lissabon richting Londen. De oostelijke telegraaflijn liep vanuit Gibraltar via de Middellandse en de Rode zee naar Aden en vervolgens door naar Zanzibar, Mozambique, Delagoa Bay om te eindigen in Durban. In november 1899 kwam er vanuit Kaapstad een derde, alternatieve westelijke telegraafverbinding bij via St. Helena naar St. Vincent. Zie: The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 1.

⁴⁴ Beaumont, ‘The British Press during the South African War’, 6.

⁴⁵ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 1.

werkzaam waren in Zuid-Afrika.⁴⁶ In Aden was al vrij snel gedurende de oorlog sprake van een lijst met regels. De volgende punten van die lijst verschaffen inzicht in het functioneren van de censuur met betrekking tot de pers:

IV. – Press or other messages dealing directly or indirectly with naval or military operations are not to be sent or transmitted if, in the opinion of the censor, the publication anywhere of the information they contain might be prejudicial to these operations, or to the defence of the place at which they are handed in.

VII. – The fact of a veto having been exercised with regard to either the dispatch or delivery of a telegram should be kept from the knowledge of the sender and of the addressee.

VIII. – Not only the nature of these rules, but their very existence should be kept a profound secret.⁴⁷

De regels waren duidelijk, maar boden de censoren ook de nodige ruimte bij het censureren van de inhoud van de telegrammen. Wat een militaire operatie in gevaar kon brengen werd, zoals hierboven omschreven, door hen en indirect de bevelhebbers vastgesteld.

De meeste correspondenten streefden ernaar om hun telegrammen via Kaapstad te verzenden. In de kolonie gold namelijk het civiele recht en niet het militaire recht, waardoor de censor in Kaapstad een beperkte bevoegdheid had en veel berichten die waren geschreven in Kaapstad zelfs zonder censuur werden verstuurd.⁴⁸ Als de correspondenten er dus in slaagden om de lokale censuur in de frontplaatsen te omzeilen, dan konden zij hun berichten grotendeels in de originele staat verzenden via Kaapstad. In de frontplaatsen maakte het leger de dienst uit en was er een wettelijke basis om de telegrammen te censureren. Natal viel vanaf 23 oktober 1899 onder het militaire recht, waardoor het voordeel voor correspondenten hier al snel verviel. In het najaar van 1901 zou Kitchener ook het militaire recht opleggen aan Kaapstad, waardoor de censoren ook hier naar believen konden ingrijpen in de berichten. Overigens werden ook brieven voor het thuisfront gecensureerd in de drie centrale censuurposten.

Vanwege de grote hoeveelheid correspondenten die verslag deden van de strijd in Natal had deze regio prioriteit bij het installeren van de censoren.⁴⁹ Al op 12 oktober begon C.R. Glyn in Pietermaritzburg met censureren en op 14 oktober begon T. Oliver Fraser in Durban.

⁴⁶ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 26, 59. Appendix D biedt een overzicht van de ‘Rules for guidance of press censors in South Africa’.

⁴⁷ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 40.

⁴⁸ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 44-46.

⁴⁹ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 1-2.

In Ladysmith was Edward Altham, officier van de inlichtingendienst van generaal White, de censor.⁵⁰ Het betekende dat het voor de correspondenten lastig was om berichten met teveel details te verzenden die niet in overeenstemming waren met de officiële berichten van het leger. Het maakte Altham bijzonder impopulair. In Kimberley was aanvankelijk major Streatfield de censor. Ondanks dat hij zijn werk grondig verrichtte, werd hij door de correspondenten gewaardeerd. In het algemeen was echter sprake van spanning tussen de censoren en de correspondenten, waarbij de eerste groep zich hield aan de officiële berichten van het leger en in het bijzonder van de bevelhebbers ter bescherming van het vaderland, terwijl de tweede groep de belangen van hun redacteuren wilde dienen en interessante berichten wilden schrijven voor het lezerspubliek.

Het is interessant om met betrekking tot de censuur tenslotte in te gaan op de relaties tussen de bevelhebbers en de pers. Waar de pers heden ten dage volgens officiële richtlijnen wordt behandeld en hieraan dus rechten en plichten kan ontleen, lagen de verhoudingen tussen de pers en het leger gedurende de Boerenoorlog anders. Veel hing namelijk af, naast het militaire en civiele recht, van de relatie met een bevelhebber die de betreffende correspondent had. Generaal Buller moest weinig van de correspondenten hebben en beschouwde de pers bijna als een extra vijand. In Natal hadden de correspondenten die getuige waren van Bullers falen het niet gemakkelijk. Aan de andere kant kon het ook betekenen dat correspondenten vele malen dichterbij een bevelhebber konden komen dan heden ten dage. Korte gesprekken tussen de pers en generaals of generaal-majors waren geen uitzondering. De komst van Roberts in januari 1900 als opperbevelhebber van de Britse troepen betekende een verzachting van de omstandigheden waaronder correspondenten hun berichten moesten schrijven en luidde daarmee een gestructureerde periode voor de persrichtlijnen in.⁵¹ Roberts was zich bewust van de belangrijke rol van de pers, die hij graag aan zijn zijde had voor een positieve berichtgeving. In de praktijk betekende het beleid van Roberts desondanks dat berichten voor de kranten niet eerder werden doorgestuurd dan de officiële berichten voor het ministerie van Oorlog. Eerst moest het thuisfront kennis nemen van zijn versie, alvorens de inmiddels verouderde berichten van de correspondenten gelezen mochten worden. Daarom werd onder Roberts de primaire censuur voor een aanzienlijk deel versoepeld, waardoor de telegrammen alleen geregistreerd hoefden te worden aan het front en pas in de hoofdsteden werden gecontroleerd. Generaal Buller had het belang van een

⁵⁰ Beaumont, ‘The British Press and Censorship’, 273.

⁵¹ The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 9-20.

dergelijke gang van zaken over het hoofd gezien en had te weinig aandacht besteed aan de officiële berichten, waardoor hij de pers op een krampachtige manier in de gaten moest houden. In november 1899 pleitte hij voor een strengere controle van de pers in vooral Durban en Aden.⁵² Hij koos hiermee voor een moeizame strategie ten opzichte van Roberts na hem. Het censuurteam dat Roberts aanstelde onder leiding van Lord Edward Stanley was daarnaast meer ervaren dan het team van Buller dat onder leiding stond van majoor Jones.

Op 7 juli 1900 verscheen het belangrijke rapport van Lord Stanley waarin de censuur tot dan toe werd geëvalueerd en aan Lord Roberts onder andere de aanbeveling werd gedaan tot het instellen van een hoofdcensor die de verantwoordelijkheid voor een groot deel van de censuur zou dragen.⁵³ Het rapport streefde naar een centraal en uniform beleid dat zou gelden voor alle censoren en correspondenten in heel Zuid-Afrika.⁵⁴

3.3 Praktische problemen aan het front

Tot slot is het nog van belang om stil te staan bij de praktische problemen aan het front waar zowel de correspondenten als de kranten mee te maken kregen. De strategie van de Boeren gedurende de beginfase was onder andere gericht op het in handen krijgen van de spoorwegen en op het saboteren van de telegraaflijnen om de berichten van het Britse leger te verhinderen.⁵⁵ De correspondenten maakten van dezelfde lijnen gebruik, waardoor de sabotage betekende dat zij soms geen berichten konden versturen of moesten uitwijken naar een andere verbinding. Britse proeven met draadloze telegrafie waren gedurende de Boerenoorlog vooral succesvol voor de marine in de Delagoa Baai, maar zouden geen verschil maken voor de telegrafie in heel Zuid-Afrika. Hiervoor werden soms (zwarte) Afrikaanse ‘Loopers’ ingezet, die als koerier dienden om een bericht bij de telegraafpost te krijgen. Soms onderschepten de Boeren een Looper, waardoor de informatie in handen van de Boeren viel tot frustratie van de bevelhebbers die er alle belang bij hadden om de toestand aan Britse zijde geheim te houden. Efficiënter waren de koeriers te paard die vaak uit handen van de Boeren bleven, mits zij over een goede kennis van het landschap beschikten en niet werden tegengehouden door het Britse leger. In een grote stad als Ladysmith beschikte het leger over eigen Loopers en koeriers te paard, die echter niet beschikbaar werden gesteld voor de

⁵² The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’, 6.

⁵³ The National Archives, WO 108/262: ‘Report on Press Censorship by Lord Stanley’, 2.

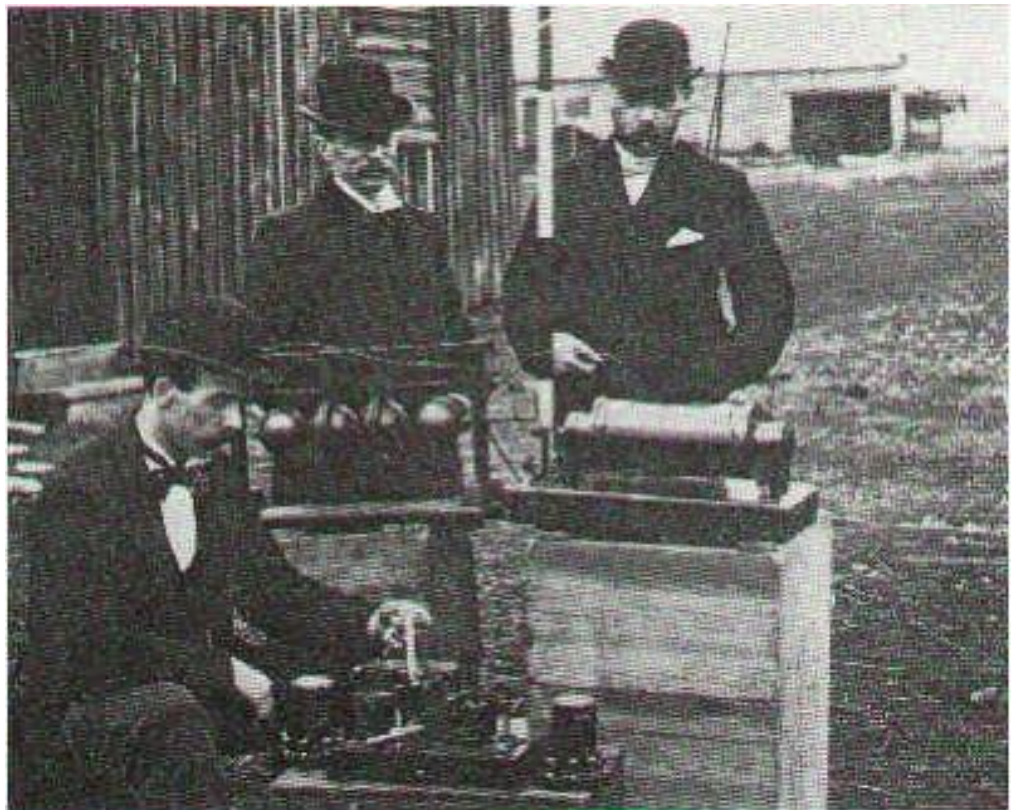
⁵⁴ The National Archives, WO 108/262: ‘Report on Press Censorship by Lord Stanley’, 1-4.

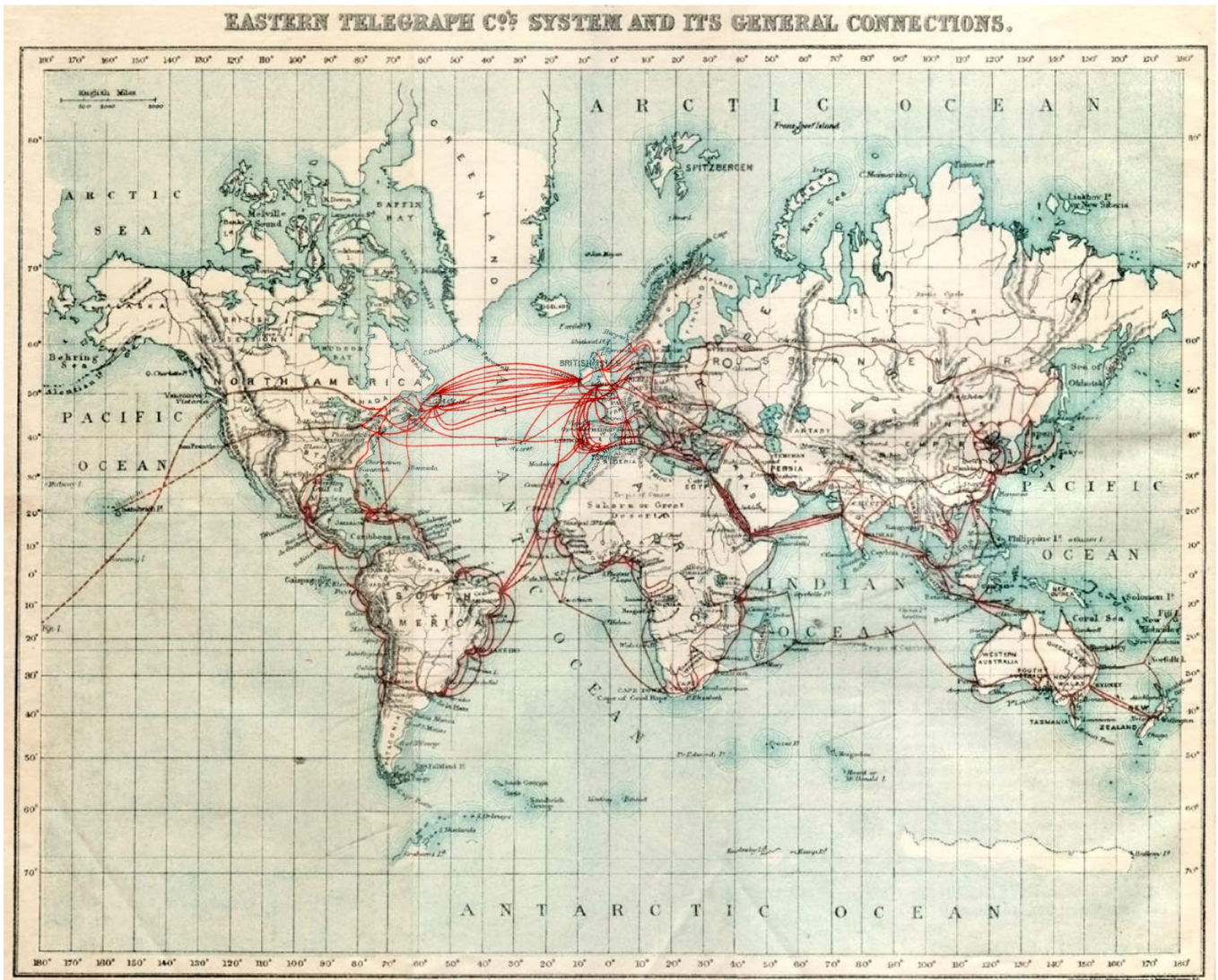
⁵⁵ Beaumont, ‘The British Press during the South African War’, 5.

correspondenten. Ook werden soms postduiven ingezet bij gebrek aan een betere verbinding. Deze waren voor de Boeren vaak een makkelijke prooi, waardoor ook op deze manier informatie in handen van de Boeren viel.

Aangezien de correspondenten die in de frontplaatsen verbleven vaak onder dezelfde omstandigheden moesten leven als de soldaten, werden sommigen ziek of moesten ze het verblijf in het uiterste geval met de dood bekopen. Dit leverde de hoofdredacteuren problemen op, aangezien hierdoor nieuwsbronnen (definitief) wegvielen en er vervanging moest komen die schaars was. Om toch met nieuws te komen, werden kranten hierdoor gedwongen om terug te vallen op andere nieuwsbronnen, zoals lokale kranten in Zuid-Afrika en een persbureau als Reuters. Ook kranten die weinig correspondenten hadden in Zuid-Afrika vielen vaak terug op andere bronnen indien er geen correspondent bij een bepaalde slag aanwezig was. De *Manchester Guardian* is hiervan een goed voorbeeld, aangezien de krant veel gebruik maakte van de berichtgeving van Reuters. De grote frustratie van *The Times* gedurende de oorlog was dat persbureau Reuters, de grote concurrent van *The Times*, regelmatig voorrang kreeg bij het verzenden van de berichten. Reuters stelde zich naar het leger politiek correcter op en was bovendien een belangrijke nieuwsbron voor veel kranten, wat het persbureau een officieus privilege opleverde.

12. Foto van de eerste Britse proeven met draadloze telegrafie in Kaapstad. Deze had het voordeel dat ook schepen bereikt konden worden en dat de afhankelijkheid van de kabels sterk afnam.

13. Kaart van het netwerk van The Eastern Telegraph Company in 1901.

4. De berichtgeving over de oorlog

Het Britse leger dacht in 1899 de ‘primitieve’ Boeren nog voor de kerst te kunnen verslaan. Eind 1899 was er echter geen enkel uitzicht op een overwinning. Er was eerder sprake van een tegenovergestelde situatie. Na het uitbreken van de oorlog op 11 oktober 1899 voerden de Britten op drie fronten strijd met de Boeren: Mafeking, Natal (Ladysmith) en Kimberley. Tot aan januari 1900 leden de Britten grote verliezen. Pas in januari 1900 keerde het tij en slaagde het Britse leger erin om een opmars te forceren die uiteindelijk zou leiden tot de inname van de twee Boerenrepublieken.

4.1 Het militaire verloop

4.1.1 Oktober 1899

De aanloop naar de oorlog kent een lange geschiedenis gekleurd door diamanten, goud en imperialisme. Over het algemeen dateren historici het uitbreken van het conflict tussen Boer en Brit op 12 oktober 1899. Sommige correspondenten, onder wie Churchill, zagen echter de Jameson Raid (1895-96) als het begin waarna een proces van dreigementen en diplomatieke onderhandelingen in de daarop volgende jaren zou uitmonden in de gevechten die begonnen in oktober 1899.⁵⁶ Aangezien Zuid-Afrika voor de kranten pas halverwege 1899 urgentie kreeg, gezien de dreigende oorlogssfeer, volgt hier geen afgewogen uiteenzetting van de factoren die hebben geleid tot de oorlog. Wel zal hier worden ingegaan op de rol van Sir Milner (1854-1925) en President Paul Kruger (1825-1904) van Transvaal aan de vooravond van de oorlog en de visie van de kranten hierop.

Noch de premier van Groot-Brittannië, Lord Salisbury (1830-1903), noch de minister van koloniën, Joseph Chamberlain (1836-1914), stuurden na het debacle van de Jameson-Raid direct aan op een oorlog. Er was hoop dat de Transvaalse president Kruger zich naar aanleiding van de Britse mobilisering inschikkelijker zou betonen ten aanzien van de Britse eisen. Toch waren hun opvattingen jegens de Boeren en hun republieken helder en moest de imperiale macht van de Britten worden duidelijk gemaakt tegenover de Boeren. Een persoon die directer aanstuurde op oorlog, waarbij de ‘Uitlanderskwestie’ tot speerpunt werd gemaakt,

⁵⁶ De ‘Jameson Raid’ was de mislukte poging van de Britse koloniale regering in de Kaapkolonie om met steun van de Uitlanders in Transvaal deze Boerenrepubliek omver te werpen. Zie: Nasson, *The war for South Africa*, 56.

was Sir Alfred Milner die namens de Britse regering vanaf 1897 Hoge Commissaris was in Zuid-Afrika en daarmee tegelijk gouverneur van de Kaapkolonie.⁵⁷ Milner was een conservatief en imperialist in hart en nieren en deelde de aanvankelijke terughoudendheid van Salisbury en Chamberlain niet.

Na het mislukken van de Conferentie van Bloemfontein (mei-juni 1899), waar Milner een prominente rol speelde, zette hij de verhoudingen nog verder op scherp door de eisen met betrekking tot de Uitlanders in Transvaal verder aan te scherpen en uit te breiden.⁵⁸ Milner realiseerde zich hoe gevoelig deze eis bij Kruger en Transvaal lag en speelde de kwestie met in toenemende mate steun van de Britse regering uit om een eventuele Britse interventie te kunnen rechtvaardigen.⁵⁹ Zorgen over het kunnen rechtvaardigen van een mogelijke oorlog was de belangrijkste reden voor de terughoudendheid van Salisbury en Chamberlain.⁶⁰ Begin september dachten zowel Chamberlain als Kruger dat een oorlog onvermijdelijk was.⁶¹ Aan de vooravond van het conflict genoot de Britse regering de volle steun van het parlement, in het geval de Boeren de situatie verder zouden escaleren. Kruger kwam met een eigen ultimatum (9 oktober), waarin hij terugtrekking eiste van de Britse troepen van de Transvaalse grens binnen 48 uur. Deze zet van de Boeren was iets waar de Britse regering al op had gehoopt.⁶² Groot-Brittannië weigerde waardoor het uitbreken van de gevechten op 11 oktober een feit was.

4.1.2 Het beleg van Ladysmith oktober 1899-februari 1900

De Boeren voerden met de Britten na het uitbreken van de oorlog op drie fronten strijd: Natal (Ladysmith), Mafeking en Kimberley. In november zou nog een inval van de Boeren in de Kaapkolonie volgen. Met in het achterhoofd de opvatting dat een offensief de beste manier was om de Britten te verslaan, werd direct gekozen voor een aanval. ‘Lunch in Ladysmith, dinner in Durban’, zo luidde het credo onder de Boeren aan het front in Natal.⁶³ Deze regio

⁵⁷ De ‘Uitlanderskwestie’ draaide om de strijd tussen de Britten en de Boeren om de rechten die Uitlanders hadden in Transvaal.

⁵⁸ Nasson, *The war for South Africa*, 54.

⁵⁹ Ibidem, 54-55.

⁶⁰ Ibidem, 53.

⁶¹ Thomas Pakenham, *The Boer War* (London 1979) 101-2.

⁶² Pakenham, *The Boer War*, 98-99.

⁶³ Nasson, *The war for South Africa*, 75.

kreeg vanuit strategische belangen de voorrang boven de andere twee fronten.⁶⁴ Het is daarom dat het grootste aantal correspondenten zich hier bevond en Kimberley en Mafeking enigszins ondervertegenwoordigd waren door de kranten.⁶⁵ In de praktijk zou de aanvalstactiek van de Boeren overwegend neerkomen op een offensieve strategie waarbij na de verovering van een plaats al snel werd overgeschakeld naar een defensieve strategie.

De Britten onder leiding van generaal-majoor Sir William Penn Symons en generaal-majoor Sir George White bleken in oktober in het noorden van Natal niet opgewassen tegen de Boeren. Het leidde tot de dood van Symons en tot het terugtrekken van de Britse troepen door White op 30 oktober naar Ladysmith. Tegen de waarschuwing van generaal-majoor Sir Redvers Buller (1839-1908) in had Symons zich boven de rivier Tugela begeven. Buller arriveerde op 31 oktober in Kaapstad met hetzelfde schip als Winston Churchill. Eenmaal aangekomen vertrok Buller al snel richting Natal om daar met zijn ervaring de leiding over te nemen om een doorbraak op de Boeren te forceren. Wat de Britse troepen voor zijn aankomst niet was gelukt, lukte ook onder majoor generaal Buller tot maart 1900 niet. Tot eind februari 1900 zou Ladysmith omsingeld blijven door de Boeren onder leiding van generaal Joubert (1834-1900) en zouden pogingen om een doorbraak te forceren op niets uitlopen. De Boeren kozen op hun beurt voor een defensieve strategie, waarbij zij zich rond de stad ophielden maar geen offensief naar Durban probeerden te forceren. Op 28 februari zou Buller er toch in slagen, na het concentreren van de Britse troepen in Natal, om Boeren omver te lopen om daarmee koers te zetten richting Oranje Vrijstaat en Transvaal. Met veel pijn en moeite slaagde het Britse leger aan het oostfront er dus in om de verliezen rond Ladysmith om te zetten in een doorbraak.

4.1.3 Het beleg van Mafeking oktober 1899-mei 1900

Ook aan het westfront begonnen halverwege oktober 1899 de gevechten. Mafeking, afgelegen en bij velen onbekend, was voor de Boeren een aantrekkelijke plaats om in handen of in ieder geval onder controle te hebben. Mafeking was een klein handelscentrum en bevatte dus winkels en andere voorzieningen, was strategisch gezien een interessante plaats met het oog op een inval in de Kaapkolonie en bevatte een belangrijk spoorwegknooppunt. Bovendien was het dicht bij Transvaal gelegen en zou de stad dus geen logistieke problemen geven voor de

⁶⁴ Ibidem, 100-1.

⁶⁵ Beaumont, ‘The British Press during the South African War’, 2.

Boeren. Onder leiding van generaal Piet Cronjé (1836-1911) en militair bijgestaan door Koos de la Rey (1847-1914), omsingelden de Boeren halverwege oktober Mafeking.

Eerder dat jaar was in september door het Britse leger kolonel Robert Baden-Powell (1857-1941) aangewezen als de bevelhebber die Mafeking zou moeten verdedigen bij een eventuele aanval. De vraag is of een echt offensief van de Boeren heeft plaatsgevonden in deze fase van de oorlog. Nadat de Boeren Mafeking hadden omsingeld en Baden-Powell de stad had verdedigd, koos Cronjé voor een strategie waarbij zijn troepen weinig gevaar liepen maar de stad wel voortdurend werd belaagd door de Boeren met lange afstandsgeschut.⁶⁶ Cronjé wilde vooral de Britten bezig houden en was niet uit op een snelle overwinning. Ook hieruit blijkt de strategie van de Boeren, die gedurende de eerste fase slechts aanvankelijk offensief was. Wel werd de stad grotendeels afgesloten door de Boeren, waardoor het contact met de buitenwereld in aanzienlijke mate werd beperkt en schaarste aan primaire levensbehoeften een steeds grotere rol ging spelen in het dagelijks leven. Pas toen in mei 1900 de Britse troepen onder Lord Roberts Mafeking benaderden, gingen de Boeren over tot een grote aanval met als doel het veroveren van de stad voordat de Britse troepen zouden arriveren. Baden-Powell kon gedurende het beleg alleen maar verdedigen en was zonder versterking niet in staat om een doorbraak te forceren.

4.1.4 Het beleg van Kimberley oktober 1899-februari 1900

Nadat de gevechten in Natal en Mafeking waren uitgebroken volgde Kimberley op 15 oktober 1899. Kimberley was de thuisbasis van ‘De Beers’ diamantenindustrie, het bedrijf van Cecil Rhodes (1853-1902) dat het grootste aandeel van de mijnen in Kimberley in handen had. Kimberley bevatte grote hoeveelheden diamanten, andere grondstoffen, spoorwegen, dynamiet en werkplaatsen. Ondanks dat de stad van geen grote strategische waarde was, zoals Mafeking, maakte de aanwezigheid van deze elementen haar voor de Boeren tot een aantrekkelijke stad om in te nemen. Ook hadden de Boeren met Rhodes nog een appeltje te schillen na de mislukte Jameson Raid. Daar waar de Boeren onder leiding van generaal Koos de la Rey kozen voor een offensief dat hier juist gericht was op een snelle overwinning, bemoeilijkte het terrein rondom Kimberley een snelle overwinning. Dit was in het voordeel van kolonel Robert Kekewich, de lokale bevelhebber die Kimberley moest verdedigen. Ondanks de beperkte manschappen slaagde Kekewich er op tactische wijze in om het offensief van de Boeren af te slaan.

⁶⁶ Nasson, *The war for South Africa*, 113.

Ondanks hun overmacht, slaagden de Boeren er niet in om de stad in te nemen. Het beleg kreeg dan ook al snel trekken van het beleg van Mafeking, waar de Boeren de Britten met beschietingen en bombardementen bezig wisten te houden, maar van een naderende overwinning op de Britten was geen sprake. Ook de persoonlijke bemoeienis van president Marthinus Steyn (1857-1916) van Oranje Vrijstaat bracht geen verandering in het offensief van de Boeren. Daar waar de Boeren in Mafeking en Ladysmith het initiatief van de strijd lange tijd in handen hadden, gaven zij het bij Kimberley enigszins uit handen.

4.2 Correspondenten, kranten en de berichtgeving

John Atkinson Hobson was voor de *Manchester Guardian* aanwezig in Zuid-Afrika ten tijde van de Conferentie van Bloemfontein en het uitbreken van de oorlog. In de artikelen die hij schreef voor de krant laat hij zich kritisch uit over de opstelling van Rhodes en Chamberlain: “The action of James and Rhodes and the deliberate whitewashing of this outrage by Mr. Chamberlain undid the process of gradual tension, threw back the Dutch and British on their racial opposition, and made race the determinant factor in politics, commerce, and social intercourse.”⁶⁷ Ook de omgang van de Britse pers in de kolonie met de naderende escalatie van het conflict wordt door Hobson bekritiseerd: ‘With the exception of the young and ably edited “South African News” and, I believe, of one small country journal, the entire English press of the colony is devoted to the service of Mr. Rhodes (...) and is engaged in the eager advocacy of a forceful Imperial policy.’⁶⁸ In een later artikel uit oktober laat Hobson zich ook kritisch uit over de omgang met informatie: ‘The statements in the press imputing brutal attacks on the passengers by train from the Transvaal are entirely uncorroborated.’⁶⁹ Ondanks dat Hobson de situatie vanuit zijn marxistische opvatting benaderde, lijkt hij op een kritische manier recht te doen aan wat er gaande was aan Britse zijde. Ook heeft hij hierbij oog voor de Boeren, wat blijkt uit onder andere een interview met Olive Schreiner (1855-1920), dat werd gepubliceerd in de *Manchester Guardian*.⁷⁰ Schreiner was van Engelse oorsprong, maar stond aan de kant van de Boeren en was tegen de oorlog.

Voor de *Manchester Guardian* was Hobson gedurende de eerste achttien maanden de voornaamste bron die direct verslag deed van de oorlog. Dit betekende dat *The Guardian* aan de ene kant de beschikking had over betrouwbare informatie, maar dat zij aan de andere kant geen uitgebreid netwerk aan eigen correspondenten had en dus moest terugvallen op andere nieuwsbronnen in Zuid-Afrika. Veel berichtgeving was dan ook afkomstig van persbureau Reuters en van de Press Association Special War Service. Reuters had goede banden met het leger en de overheid en de Press Association was in handen van de overheid. Het betekende dat ook een kritische krant als de *Manchester Guardian* voor een aanzienlijk deel was aangewezen op berichtgeving die afhankelijk was van het leger en de overheid. Interessant is een bericht dat op 30 oktober 1899 werd gepubliceerd onder de titel ‘Remarkable message

⁶⁷ J.A. Hobson, ‘The Transvaal’, *The Manchester Guardian*, 4 september 1899.

⁶⁸ J.A. Hobson, ‘The Transvaal’, *The Manchester Guardian*, 4 september 1899.

⁶⁹ J.A. Hobson, ‘President Steyn and the concentration of troops’, *The Manchester Guardian*, 9 oktober 1899.

⁷⁰ J.A. Hobson, ‘An interview with Olive Schreiner’, *The Manchester Guardian*, 15 november 1899.

from General Joubert’: ‘Must express my sympathy. Symons unfortunately badly wounded; died; buried yesterday. I trust the great God will speedily bring to a close this unfortunate state of affairs brought about by unscrupulous speculators and capitalists who went to the Transvaal to obtain wealth, and, in order the further their own interests, misled others and brought this shameful state of warfare over all South Africa, in which so many valuable lives have been and are being sacrificed, as, for instance, Symons and others.’⁷¹ *The Guardian* relativeerde met de publicatie van dit bericht de negatieve beeldvorming over de Boeren, maar maakte opnieuw haar opvattingen betreffende de oorlog duidelijk gezien de antikapitalistische inhoud die het bericht ook bevatte.

Opvallend in de krant zijn ook de lijsten met namen van gesneuvelde Britse soldaten. Waar de andere kranten nauwelijks cijfermateriaal over gesneuvelde Britten publiceerden, deed de *Manchester Guardian* dit met regelmaat. Het ging hierbij overigens om de officiële lijsten die door het leger werden bijgehouden voor het thuisfront in Groot-Brittannië. De krant maakte met deze lijsten ook de andere kant van de oorlog kenbaar voor het publiek, wat haar populariteit niet ten goede kwam. Ook in haar berichtgeving over de grote slagen was de *Manchester Guardian* direct en realistisch. Berichten met koppen als bijvoorbeeld ‘Great British success’ en ‘New light on the Nicholson’s Nek disaster’ wisselden elkaar af, waarbij de successen van het Britse leger en de mislukkingen van het Britse leger tegen elkaar werden afgezet.⁷² De krant deed recht aan het militaire verloop zoals dat hierboven uiteen is gezet, waarbij hoogstens de cijfers niet altijd in overeenstemming waren met de realiteit. Een goed voorbeeld hiervan heeft betrekking op het aantal Boeren dat in oktober 1899 Mafeking aanviel. De *Manchester Guardian* spreekt over 9.000 Boeren, terwijl dit er op het hoogtepunt 6.000 waren. Toch leidde dergelijke aantallen niet tot een systematisch vertekend beeld en bevatte de berichtgeving voldoende reflectie en analyses.

Beschrijvingen van veldslagen werden in de *Manchester Guardian*, net als in de overige kranten die hier centraal staan, veelal onderbouwd met getekende kaartjes. Het doel hiervan was om de lezer een duidelijk beeld te geven van hoe de slag verliep. Foto’s, die vooral door amateurfotografen op grote schaal werden genomen, verschenen vooral in weekbladen zoals *Pearsons’s War Pictures* en de *Illustrated London News*.⁷³

⁷¹ Reuters, ‘The late General Symons, remarkable letter from General Joubert’, *The Manchester Guardian*, 30 oktober 1899.

⁷² Auteur onbekend, ‘Great British success’, *The Manchester Guardian*, 26 april 1900.; Auteur onbekend, ‘New light on the Nicholson’s Nek disaster’, *The Manchester Guardian*, 14 november 1899.

⁷³ Morgan, ‘The Boer War and the Media’, 9-10.

Namens *The Times* was Leo Amery aanwezig in Zuid-Afrika aan de vooravond van de oorlog. Achteraf zou hij in zijn memoires het volgende schrijven over zijn bezoek aan Bloemfontein in september 1899: ‘I was moved, too, and, more than moved, deeply disquieted as to whether the judgements I had provisionally formed at home and in Cape Town were not all mistaken, and whether it was not my duty to tell *The Times* that we were in the wrong and deliberately forcing a war for which there was no sufficient excuse.’⁷⁴ Het citaat typeerde de worsteling van Amery gedurende de oorlog, waarbij hij de soms eenzijdige verslaggeving van *The Times* ter discussie stelde. Ondanks de bewondering die Amery voor zijn hoofdredacteur Bell koesterde, had hij te maken met een krantenmanager die belang had bij pro-Britse berichtgeving. Het was namelijk Bell die over het ultimatum van de Boeren het volgende zei in een privégesprek: ‘The ultimatum was excellent in every way. An official document is seldom both eminently amusing and useful but this was both.’⁷⁵ Het commentaar in de krant van 10 oktober over het ultimatum sprak dan ook van een ‘infatuated step’ door een ‘petty republic’.⁷⁶ Dit ging in de beginfase ten koste van een genuanceerde, feitelijke berichtgeving waarin Amery ook het verhaal van de Boeren voor ogen had. Vrij snel na het uitbreken van het conflict keerde hij terug naar Kaapstad, waardoor hij in eigen persoon het verhaal van de Boeren niet in berichten kon verwerken.

Ook de berichtgeving van Angus Hamilton in de krant is typerend voor de journalistieke koers van *The Times*. Hamilton schuwde kritiek en het beschrijven van de ernst van de situatie in Mafeking niet. Dit betekende dat zijn stukken wel werden geplaatst in de krant, maar dat de hoofdredacteur ingreep door stukken tekst weg te laten. Dat het lange teksten betrof, waardoor Bell dus misschien uit redactionele overwegingen de teksten inkortte, lijkt geen rol te spelen. De volgende passage die een belangrijke beschrijving bevatte van de toestand in Mafeking verscheen na de oorlog wel in de bundel van Hamilton, maar niet in *The Times* van 25 oktober 1899: ‘It was a scene of unique interest, the rush of air, the roar of its flight, the final impact, and the massive fragments of steel and iron which scattered in all directions, gave no time for those who had been exposed, to realise the cause of disturbance. Much as people throng to the spot where some appalling catastrophe had occurred, so, a minute after the shell exploded, people appeared from all directions to run to the scene, and although the shell had caused no very great damage, the noise which it had made, its unusual size and explosive force, did not

⁷⁴ L.S. Amery, *My political life (Volume one): England before the Storm* (London 1953) 104.

⁷⁵ Moberly Bell geciteerd in: Pakenham, *The Boer War*, 109.

⁷⁶ *The Times* geciteerd in: Ibidem, 109.

tend to pacify people. Many were convinced that Mafeking was doomed, and although no loss of life occurred, there were few who did not think that their days were numbered.⁷⁷ Wat overbleef was een spannend artikel, dat minder uitzichtloos overkwam dan de beschrijving van Hamilton. Het lijkt er dus op dat Bell censuur toepaste voordat de teksten in de krant verschenen, waardoor de bevolking een spannend maar vertekend beeld kreeg van bijvoorbeeld de ernst van de bombardementen in Mafeking.

Van een tegenovergestelde beeldvorming was ook sprake. De bombardementen van de Boeren uit oktober namen gedurende het beleg aanzienlijk af, aangezien de doelstelling geen inname van de stad op korte termijn was. In zijn privéaantekeningen schreef Hamilton dan ook het volgende: ‘There has been no battle round Mafeking. (...) A few slight skirmishes upon our part, and much proud boasting upon the part of the Boers, is the limit of mutual operations which have centred around Mafeking. We are waiting and, in the interval preparing. That is all which can be said.’⁷⁸ Hieruit blijkt dat Hamilton eigenlijk nauwelijks last had van de bombardementen. Toch gaan ook zijn latere beschrijvingen over de ernst van de bombardementen, waarmee hij het redactioneel verzoek om een spannende berichtgeving inwilligde. Hamilton mocht dus niet te ver gaan in zijn beschrijvingen, maar moest ook geen saaie berichten naar het thuisfront opsturen.

Opvallend is dat de vele persoonlijke verslagen van correspondenten een substantieel deel van de berichtgeving over de Boerenoorlog uitmaakten. Hobson schreef voor de *Manchester Guardian* ook vanuit zijn persoonlijke ervaringen, maar probeerde tegelijk om een structurele analyse van de gebeurtenissen te geven. Redacteuren van *The Times* riepen Amery op om zich te focussen op personen en persoonlijke belevingen in plaats van analyses te geven.⁷⁹ Het grote publiek in Groot-Brittannië wilde nu eenmaal mooie succesverhalen over bevelhebbers lezen en geen kritische analyses.

Hierdoor heeft *The Times* zich ook opgeworpen als het uithangbord van Baden-Powell in Mafeking en van Cecil Rhodes in Kimberley. Baden-Powell werd in de krant gepresenteerd als de grote bevelhebber die dapper stand hield tegen de Boeren. Hierboven is echter al opgemerkt dat de bombardementen aanzienlijk minder ernstig waren dan werd gepresenteerd in de krant. Bovendien liet Baden-Powell de Afrikaanse bevolking honger leiden gedurende de afsluiting van de stad zodat de Europeanen voldoende te eten hadden. Baden-Powell was

⁷⁷ Angus J. Hamilton, *The Siege of Mafeking* (Memphis 2012) 21.; Sibbald, *The war correspondents*, 130-33.

⁷⁸ Sibbald, *The war correspondents*, 140-41.

⁷⁹ Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 14.

dus selectief in het redden van de bevolking, zoals de kranten selectief waren in wat zij in hun berichtgeving opnamen. In Kimberley slaagde Rhodes erin om zijn visie op de gebeurtenissen in *The Times* te krijgen, waardoor Kekewich een mindere rol kreeg toebedeeld in de media dan hij eigenlijk verdiende op basis van zijn rol gedurende het beleg.⁸⁰ Soms lijkt het er echter op dat hij meer last moet hebben gehad van Rhodes die zich vanuit eigenbelang overal mee bemoeide, dan van de Boeren met wie de eigenlijke strijd gevoerd werd.

Ondanks het journalistieke falen van de krant, waarbij de correspondenten zich voor het karretje lieten spannen van redacteurs en bevelhebbers, was de berichtgeving over de oorlog niet eenzijdig. Ondanks dat bovenstaande berichten grotendeels bepalend waren voor het beeld dat *The Times* gaf van de oorlog, was er ook aandacht voor andere visies op de oorlog. Wat bijvoorbeeld de liberale oppositie te zeggen had over de oorlog kwam dus ook aan bod. Daarnaast moest generaal Buller het wel ontgelden in de berichtgeving vanwege zijn falen aan het oostfront. Dat Buller geen vriend was van de pers zal hierbij ook zeker een rol hebben gespeeld.⁸¹ Daarbij bleef de verslaggeving over de gebeurtenissen in het parlement op niveau. Dit lijkt echter het laatste te zijn van wat op dat moment van de kwaliteitskrant *The Times* over was.

Een krant die niet afweek van de conservatieve koers was de *Daily Mail*. Lezers van deze krant konden alleen kennis nemen van de oorlog vanuit een populistisch en conservatief perspectief en hoefden geen overzicht van andere opvattingen te verwachten. De persoonlijke berichtgeving van correspondenten aan het front in Zuid-Afrika was voor het karakter van de *Daily Mail* minstens zo kenmerkend als voor *The Times*. Met grote krantenkoppen en populistische opzweepende teksten werd gepoogd om de onderste lagen van de bevolking achter de regering te krijgen. Dit had uiteindelijk invloed op de houding van de hogere klassen van de Britse samenleving tegenover de oorlog.

Typerend voor het journalistieke klimaat van de *Daily Mail* was de verslaggeving van Lady Sarah Wilson. Ook binnen de berichtgeving van de *Daily Mail* speelde persoonlijke verslagen en berichten omtrent bevelhebbers een prominente rol. De grote held in de verslagen van Lady Wilson was Baden-Powell. Zo verscheen eind februari een bericht in de krant met de volgende zin: ‘And so the moon waxed and waned, and Mafeking patiently waited, and, luckily, had every confidence in the resource and ability of Colonel Baden-

⁸⁰ Sibbald, *The war correspondents*, 227.

⁸¹ Beaumont, ‘*The Times at war*’, 77.

Powell.⁸² Ondanks de rustige periode in Mafeking, lijkt een dergelijk bericht overdreven. Van de bijna romantische rust die Lady Wilson beschreef was slechts voor een beperkte groep blanke Europeanen sprake. Veel Afrikanen waren gedwongen om Mafeking te ontvluchten als gevolg van de voedselschaarste. Daarover schreef Wilson het volgende: ‘All the natives objected most strongly to partaking of horse soup, supplied by the kitchens, started by the C.O., as they declared it gave them the same sickness from which the horses in Africa suffered, and also that it caused their heads to swell.’⁸³

Uit haar verdere berichtgeving bleek dat de lokale zwarte bevolking er het slechtst aan toe was. Over blanke inwoners in Mafeking werd niet bericht, al sprak ze wel van een dieet dat gevolgd moest worden. De toestand van de zwarte bevolking werd echter gerelativeerd met de volgende opmerking: ‘No native need starve if he will walk a short distance to the soup kitchen in his particular district.’⁸⁴ De realiteit leek echter een stuk minder mooi te zijn geweest, wat bleek uit de berichtgeving van Angus Hamilton. De volgende passage verscheen niet in de krant, maar was wel onderdeel van het oorspronkelijke bericht dat Hamilton opstelde: ‘[T]here can be no doubt that the drastic principles of economy which Colonel Baden-Powell has been practicing in these later days are opposed to and altogether at variance with the dignity of liberalism which we profess.’⁸⁵ Daar waar Lady Wilson het beeld schetste van een stad die het ondanks de afsluiting door de Boeren wist uit te houden en zelfs voor de lokale zwarte bevolking kon zorgen, was Hamilton een stuk pessimistischer. Het vertrek van de zwarte bevolking was namelijk te wijten aan de hoge prijs die werd gevraagd voor het eten, waardoor de zwarte inwoners noodgedwongen uit armoede moesten vertrekken. Dit beeld deed meer recht aan de realiteit dan de Baden-Powell die door Lady Wilson werd neergezet. Het was dankzij de functie van haar man en de goede voet waarop zij persoonlijk stond met Baden-Powell dat zij geen beperkingen ervoer van de censuur. Dit was een voordeel dat zij had ten opzichte van Angus Hamilton, wat ook deels verklaart waarom haar originele berichten nauwelijks afwijken van de berichten in de krant. Hamilton daarentegen kon

⁸² Sarah Wilson, ‘South African Memories: social, warlike & sporting’(versie 25 december 2004), <http://www.gutenberg.org/files/14466/14466-h/14466-h.htm> (7 juni 2012).

⁸³ Sarah Wilson, ‘South African Memories: social, warlike & sporting’(versie 25 december 2004), <http://www.gutenberg.org/files/14466/14466-h/14466-h.htm> (7 juni 2012).

⁸⁴ Lady Sarah Wilson geciteerd in: Krebs, *Gender, Race, and the writing of Empire*, 18.

⁸⁵ Angus Hamilton geciteerd in: *Ibidem*, 18-19.

vanwege de militaire censuur geen openlijke kritiek uiten op Baden-Powell en werd ook daardoor, in combinatie met de hoofdredacteuren van zijn krant, in zijn berichtgeving beperkt.

Typerend voor de *Daily Mail* was dat uiteindelijk het bereiken van de massa met het oog op de verkoopcijfers en het commerciële succes boven de ideologische kleur van de krant ging. Op 10 april verscheen een bericht van lady Wilson onder de volgende krantenkop: ‘Lady Sarah Wilson Says “Failure Quite Possible” (...) Famished Mafeking/Rumours about the Southern Relief Column/Plumer’s Advance Causes No Relaxation/The Garrison Aware his Failure is Possible.’⁸⁶ Ondanks dat de oorlog werd ondersteund, deinsde de krant er niet voor terug om de situatie in negatieve zin te overdrijven. Het typeerde het populistische en commerciële karakter van het krantenklimaat dat de *Daily Mail* creëerde, waarbij de waarheid in dienst stond van de verkoopcijfers.

De *Morning Post* slaagde er gedurende de Boerenoorlog in om met een gedegen berichtgeving te komen die toch tot de verbeelding van haar lezers sprak. Op 30 december 1899 verscheen een artikel in de krant met de volgende tussenkop: ‘You cannot make an omelett without breaking eggs.’⁸⁷ Hiermee sprak de redacteur die het stuk schreef, op basis van belangrijke informatie van Churchill, zijn steun uit voor generaal Buller, maar wees hij er tegelijk op dat meer troepen vereist zouden zijn om de oorlog te kunnen winnen. De krant schuwde kritiek dus niet, zonder echter het regeringsbeleid en de strategie van het leger volledig onderuit te halen.

Van dit laatste is ook Churchill een goed voorbeeld. Opvallend is dat zijn naam, zowel boven zijn eigen verslagen als in andere artikelen, volledig wordt genoemd en niet aan hem wordt gerefereerd als ‘our special correspondent’. De *Daily Mail* deed tot op zekere hoogte hetzelfde met Lady Wilson, terwijl de andere kranten de correspondenten lijken te beschouwen als onderdeel van de krant als geheel en zij kregen dus geen naamsvermelding boven hun berichten. Hoe uitzonderlijk de status van Churchill als correspondent ook was, ook zijn college John Stuart kreeg een vermelding van zijn naam boven zijn artikelen. Dat dit gebeurde zegt dus nog het meest over de krant zelf.

De artikelen van Churchill bevatten een schat aan informatie over de vele ervaringen die hij opdeed gedurende zijn reis met het leger en zijn gevangenschap in het kamp van de Boeren. Typerend voor zijn schrijven is dat hij kleine, interessante gebeurtenissen afwisselt met analyses van structurele problemen. Dit betekende dat hij kritiek op bijvoorbeeld

⁸⁶ Ibidem, 17.

⁸⁷ Spenser Wilkinson, ‘The War’, *The Morning Post*, 30 december 1899.

opperbevelhebber Roberts niet schuwde, wat hem niet altijd populair maakte en wat hij later moest bekopen met een aanwezigheidsverbod aan het front bij Bloemfontein. Hierbij speelde ook mee dat Churchill na zijn ontsnapping uit het kamp van de Boeren was toegetreden tot het leger als officier en hij dus een dubbele rol vervulde tot ongenoegen van Roberts, die hierin een conflicterende situatie zag tussen de belangen van het leger en de belangen van een correspondent met betrekking tot de berichtgeving. Aangezien de *Morning Post* daarnaast al twee correspondenten in Bloemfontein had, zag Roberts het nut van Churchills aanwezigheid hier niet in.⁸⁸ Daar waar Churchill in de periode daarvoor weinig last had gehad van de censuur, leidde zijn dubbele rol nu tot een strengere controle die ertoe leidde dat een van zijn telegrammen werd tegengehouden door de censor.⁸⁹ Toch waren de autoriteiten terughoudend met het censureren van Churchills berichten, gezien de heldenstatus die hij inmiddels genoot bij het lezerspubliek door zijn ontsnapping.

Dat lezerspubliek werd door Churchill getraakteerd op afwisselende gebeurtenissen en spannende beschrijvingen. Opvallend is dat hij het volgende schreef over de Boeren: ‘What men they were, these Boers! I thought of them as I had seen them in the morning riding forward through the rain - thousands of independent riflemen, thinking for themselves, possessed of beautiful weapons, led with skill, living as they rode without commissariat or transport or ammunition column, moving like the wind, and supported by iron constitutions and a stern, hard Old Testament God.’⁹⁰ Churchill liet hiermee het Britse publiek kennis maken met een ander beeld van de Boeren dan gebruikelijk was.

Interessant is het beeld dat hij schetst over zijn positie nadat hij was gevangengenomen door de Boeren: ‘Now, as it happened, I had confined myself strictly to the business of clearing the line, which was entrusted to me, and although I do not pretend that I considered the matter in its Legal aspect at the time, the fact remains that I did not give a shot, nor was I armed when captured. I therefore claimed to be included in the same category as the civilian railway officials and men of the breakdown gang, whose declared duty it was to clear the line, pointing out that though my action might differ in degree from theirs, it was of precisely the same character, and that if they were regarded as non-combatants I had a right to be considered a non-combatant too.’⁹¹ Door slechts een deel van de feiten te noemen, lijkt

⁸⁸ Nasson, *The war for South Africa*, 182; Beaumont, ‘The British Press and Censorship’, 280-81.

⁸⁹ Beaumont, ‘The British Press and Censorship’, 281.

⁹⁰ Churchill, *From London to Ladysmith via Pretoria*, 49.

⁹¹ *Ibidem*, 77-78.

Churchill hier op een tactische wijze het publiek voor zijn positie te willen winnen. Feit is namelijk ook dat hij vlak voor zijn overgave zijn Mauser pistool had weggegooid en dat hij een van de twee dumdkogels die hij aanvankelijk in zijn borstzak droeg nog in zijn hand hield toen hij zich overgaf. Deze kogels waren officieel verboden sinds de Conferentie van Den Haag in juli 1899.⁹² Het is echter de vraag of de Boer die hem oppakte, veldkornet Sarel Oosthuizen, hiervan op de hoogte was, aangezien de Boeren deze kogels zelf ook gebruikten.⁹³ Het betekent in ieder geval dat het besluit van de Boeren om Churchill gevangen te houden een wettelijke basis had. Daarbij komt dat hij gedurende de aanval van de Boeren een groot deel van de leiding op zich had genomen om de Britse soldaten in veiligheid te brengen. Het was zelfs niet uitgesloten dat hij hiervoor zou worden gefusilleerd.⁹⁴ Ondanks zijn eigen beeldvorming over zijn rol en functie als burger had hij de schijn tegen. Daarbij speelde ook op de achtergrond mee dat hij als zoon van een Lord te aantrekkelijk was voor de Boeren om zomaar te laten gaan.

In een ander bericht van 19 februari 1900 schreef hij het volgende over generaal Buller: ‘All I can answer is this: There is certainly no more capable soldier of high rank in all the army in Natal than Sir Redvers Buller.’⁹⁵ In een ander bericht van 10 maart 1900 schrijft Churchill het volgende over de bevrijding van Ladysmith: ‘In spite of, perhaps because of, some mistakes and many misfortunes the defense and relief of Ladysmith will not make a bad page in British history. Indeed it seems to me very likely that in future times our countryman will think that we were most fortunate to find after a prolonged peace leaders of quality and courage, who were moreover honorable gentlemen, to carry our military affairs through all kinds of difficulties to a prosperous issue; and whatever may be said of the generals it is certain that all will praise the enduring courage of the regimental officer and the private soldier.’⁹⁶

Churchill was in de kern van zijn denken een conservatief, maar slaagde erin om deze ideologie in sommige passages te overstijgen door bijvoorbeeld de Boeren te prijzen voor wie

⁹² Eric Bolsmann, *Winston Churchill: The making of a Hero in the South African War* (Alberton 2008) 81.

⁹³ Interessant is dat Churchill zijn hele leven heft volgehouden dat hij gevangen is genomen door Louis Botha. Voor het debat hierover zie: Winston Churchill, *My early life* (London 1996) 253-54; Roberts, *Churchills in Africa*, 169-171; Bolsmann, *Winston Churchill*, 83-88.

⁹⁴ Bolsmann, *Winston Churchill*, 81.; Churchill, *My early life*, 258.

⁹⁵ Churchill, *From London to Ladysmith via Pretoria*, 171.

⁹⁶ *Ibidem*, 224.

zij waren en door ook kritiek te uiten op de gevoerde strategie van het leger. Hierbij deinsde hij er ook niet voor terug om de soms slechte omstandigheden waaronder hij verbleef te omschrijven, zoals blijkt uit de volgende passage van een bericht geschreven op 6 maart 1900 te Durban: ‘We got neither food nor blankets that night, and slept in our waterproofs on the ground.’⁹⁷

Net zo min als Churchill eenzijdig was in zijn verslagen gold dat voor de *Morning Post*. Naast de verslagen van de correspondenten verschenen er ook berichten over het aantal gewonden, zij het minder nadrukkelijk gepresenteerd dan in de *Manchester Guardian*, en verscheen zelfs het artikel ‘The War from the Boer Standpoint’ in deze krant.⁹⁸ Dit artikel was ook in de *Manchester Guardian* verschenen. Nog meer dan de *The Times*, die vooral andere posities binnen Groot-Brittannië belichtte, poogde de *Morning Post* dus ook oog te hebben voor de Boeren. Het leidde tot een conservatieve, zij het veelzijdige en genuanceerde berichtgeving.

⁹⁷ Ibidem, 201.

⁹⁸ Dalziel’s correspondent, ‘The War from the Boer standpoint’, *The Morning Post*, 29 december 1899.

Conclusie

De centrale vraag in deze scriptie was hoe accuraat de berichtgeving was van Britse correspondenten in Britse kranten over de eerste fase van de Boerenoorlog. Het ging hierbij om de betrouwbaarheid, volledigheid en zorgvuldigheid van de berichtgeving.

Van grote invloed op de berichten die verschenen in de verschillende kranten waren het jingoïsme, het patriottisme, de ideologische achtergrond van de krant, de censuur van zowel de redacteuren van de kranten als de censoren van het leger en de uiteenlopende praktische problemen waar de correspondenten aan het front tegenaan liepen.

Leo Amery had gedurende zijn verblijf in Zuid-Afrika, aanvankelijk als correspondent in het kamp van de Boeren en later als coördinator, vooral te maken met een krantenmanager die niet de feitelijke journalistiek van Amery voor ogen had. *The Times* steunde de regering, hooggeplaatste Britse bevelhebbers, politici en Randlords en werd grotendeels gekenmerkt door een positieve, jingoïstisch geïnspireerde berichtgeving ten gunste van het Britse leger. Zowel Amery in Kaapstad als Hamilton in Mafeking kregen te maken met de militaire censuur. Daarnaast werd de liberale Hamilton geconfronteerd met een redacteur die ingreep in zijn berichtgeving, waardoor hij niet de berichten kon schrijven die hij eigenlijk voor ogen had. Desondanks was *The Times* niet eenzijdig en had zij ook oog voor andere posities binnen Groot-Brittannië en voor de Boeren. Dit gecombineerd met de uitgebreide politieke verslaggeving was wat resteerde van de kwaliteitskrant die *The Times* gedurende de negentiende eeuw was geweest.

De *Daily Mail* waar Lady Sarah Wilson vanuit Mafeking voor schreef was bij uitstek de belichaming van de commercialisering van de pers in combinatie met een stevige dosis jingoïsme (meer dan *The Times*) en conservatisme. Het leidde tot een positieve berichtgeving over het Britse leger in combinatie met persoonsverheerlijking. Aangezien de inhoud gericht was op de verkoopcijfers schuwde de krant negatieve inhoudelijke uitschieters met betrekking tot het leger niet. In het algemeen was de krant regeringsgezind. Het betekende dat Lady Wilson met haar positieve berichtgeving over Baden-Powell haar gang kon gaan in de krant. Daarnaast had zij, vanwege de sociale kringen waarin zij verbleef, nauwelijks last van de censuur in Mafeking en van de praktische problemen waar andere correspondenten mee te kampen hadden zoals honger of kapotte telegraafverbindingen.

De *Morning Post* was net als de *Daily Mail* en *The Times* een conservatieve krant, maar werd gekenmerkt door een redactie die erin slaagde om het jingoïsme buiten de deur te

houden. Het betekende een gedegen berichtgeving die op de hand was van de Britse regering, maar toch recht wist te doen aan wat zich afspeelde aan het front. Churchill paste als geen ander in dit journalistieke klimaat. Zijn berichtgeving kenmerkte zich door spanning en avontuur en hier en daar een eenzijdige omgang met de feiten, maar ook door probleemanalyses en voorstellen ter verbetering van de Britse militaire strategie in Zuid-Afrika. Zijn status als correspondent leverde hem lange tijd weinig problemen op met de censuur, al had hij wel te kampen met de slechte omstandigheden waaronder de soldaten soms verbleven. Churchill slaagde erin om van tijd tot tijd in zijn berichtgeving boven de verschillende partijen uit te stijgen, maar hield tegelijk zijn lezerspubliek en zijn mogelijke politieke carrière in zijn achterhoofd.

Onder het sterkte bewind van hoofdredacteur C.P. Scott was de *Manchester Guardian* van begin af aan tegen het beleid van de Britse regering en de oorlog. De krant hing een bijna uitgestorven vorm van patriottisme aan, van waaruit zij de Britse natie wilde informeren over de misstanden in Zuid-Afrika. Hobson was vanuit zijn marxistisch geïnspireerde houding kritisch en zorgde vooral in de aanloop naar de oorlog voor een kritische berichtgeving. Door de censuur en het ontbreken van eigen correspondenten aan het front, moest de krant echter vaak terugvallen op persbureaus als Reuters en op de officiële berichtgeving van het leger. Desalniettemin was zij gedurende de oorlog het toonbeeld van een onafhankelijke, kritische berichtgeving binnen een journalistiek klimaat dat voor een groot deel werd gevormd door jingoïstisch, conservatieve pers die was gericht op de massa. De beschrijvingen van Hobson (en voor een groot deel ook die van Churchill) vertonen dan ook veel overeenkomsten met hoe in de secundaire literatuur naar het verloop van de oorlog voor de Britten wordt gekeken.

Op basis van de berichten van bovenstaande correspondenten moet worden geconcludeerd dat de berichtgeving in vooral *The Times* en de *Daily Mail* inaccuraat was. De berichtgeving in de *Manchester Guardian* en in de *Morning Post* heeft daarentegen grotendeels op accurate wijze recht gedaan aan de situatie van het Britse leger gedurende de eerste fase van de Boerenoorlog.

Afgezien van Hobson en voor een groot deel Churchill hebben Amery, Hamilton en Lady Wilson dus niet kunnen ontsnappen aan ‘what the public wants.’

Bibliografie

Archief

The National Archives, WO 33/280: ‘Telegraphic Censorship during the South African War’.

The National Archives, WO 108/262: ‘Report on Press Censorship by Lord Stanley’.

Primaire bronnen

Amery, L.S. *My political life (Volume one): England before the Storm* (London 1953).

Auteur onbekend, ‘Great British success’, *The Manchester Guardian*, 26 april 1900, 6.

Auteur onbekend, ‘New light on the Nicholson’s Nek disaster’, *The Manchester Guardian*, 14 november 1899, 5.

Churchill, Winston S. *From London to Ladysmith via Pretoria and Ian Hamilton’s March* (Rockville 2008).

Churchill, Winston. *My early life* (London 1996).

Dalziel’s correspondent, ‘The War from the Boer standpoint’, *The Morning Post*, 29 december 1899, 3.

Hamilton, Angus J. *The Siege of Mafeking* (Memphis 2012).

Hobson, J.A. ‘An interview with Olive Schreiner’, *The Manchester Guardian*, 15 november 1899, 12.

Hobson, J.A. ‘President Steyn and the concentration of troops’, *The Manchester Guardian*, 9 oktober 1899, 5.

Hobson, J.A. ‘The Transvaal’, *The Manchester Guardian*, 4 september 1899, 5.

Hobson, John Atkinson. *The war in South Africa: its causes and effects* (Memphis 2012).

Reuters, ‘The late General Symons, remarkable letter from General Joubert’, *The Manchester Guardian*, 30 oktober 1899, 5.

Wilkinson, S. ‘The War’, *The Morning Post*, 30 december 1899, 1.

Wilson, Sarah, ‘South African Memories: social, warlike & sporting’ (versie 25 december 2004), <http://www.gutenberg.org/files/14466/14466-h/14466-h.htm> (7 juni 2012).

Secundaire bronnen

- Badsey, Stephen ‘The Boer War as a Media War’, in: Peter Dennis en Jeffrey Grey ed., *The Boer War: army, nation and empire* (Canberra 2000) 70-83.
- Badsey, Stephen ‘War Correspondents in the Boer War’, in: John Gooch ed., *The Boer War: Direction, Experience and Image* (London 2000) 187-202.
- Beaumont, Jacqueline., ‘The British Press and Censorship during the South African War 1899-1902’, *South African Historical Journal* 41 (1999) 267-289.
- Beaumont, Jacqueline ‘The British Press during the South African War: The sieges of Mafeking, Kimberley and Ladysmith’, in: Mark Connelly en David Welch ed., *War and the Media: reportage and propaganda, 1900-2003* (New York 2005) 1-18.
- Beaumont, Jacqueline ‘*The Times* at war, 1899-1902’, in: Donald Lowry ed., *The South African War reappraised* (Manchester 2000) 67-83.
- Bolsmann, Eric. *Winston Churchill: The making of a Hero in the South African War* (Alberton 2008).
- Hammond, J.L. ‘C.P. Scott, 1846-1932’, in: William Haley ed., *C.P. Scott 1846-1932: The Making of The Manchester Guardian* (London 1946) 31-74.
- Hampton, Mark., ‘The press, patriotism, and public discussion: C.P. Scott, *The Manchester Guardian*, and the Boer War, 1899-1902’, *The Historical Journal* 44 (2001) 177-197.
- Hindle, Wilfrid. *The Morning Post 1772-1937: portrait of a Newspaper* (London 1937).
- Hobhouse, L.T. ‘Liberal and Humanist’, in: William Haley ed., *C.P. Scott 1846-1932: The Making of The Manchester Guardian* (London 1946) 84-90.
- Jones, Aled ‘Local journalism in Victorian Political Culture’, in: Laurel Brake, Aled Jones en Lionel Madden ed., *Investigating Victorian Journalism* (London 1990).
- Krebs, Paula M. *Gender, Race, and the writing of Empire: public discourse and the Boer War* (Cambridge 1999).
- Montague, C.E. ‘Scott as editor: Journalist and Editor’, in: William Haley ed., *C.P. Scott 1846-1932: The Making of The Manchester Guardian* (London 1946) 75-83.
- Morgan, Kenneth O., ‘The Boer War and the Media (1899-1902)’, *Twentieth Century British History* 13 (2002) 1-16.
- Nasson, Bill. *The war for South Africa: The Anglo-Boer War 1899-1902* (Tafelberg 2010).
- Nichols, H.D. ‘The *Guardian* before Scott’, in: William Haley ed., *C.P. Scott 1846-1932: The Making of The Manchester Guardian* (London 1946) 17-30.

Pakenham, Thomas. *The Boer War* (London 1979).

Roberts, Brian. *Churchills in Africa* (New York 1971).

Sibbald, Raymond. *The war correspondents: The Boer War* (Gloucestershire 1993).

Woods, Oliver en James Bishop. *The story of The Times* (London 1983).

Verantwoording Afbeeldingen

1. Independent Australia, ‘Mafeking Night’(versie 5 februari 2012), <http://www.independentaustralia.net/2012/australian-identity/australian-history/the-boer-war-beginning-of-global-press-manipulation/> (1 juni 2012).
2. Auteur onbekend, ‘Leo Amery’ (versie 13 juni 2012), <http://www.ote.dsl.pipex.com/Amery.html> (13 juni 2012).
3. ‘Churchill in gevangenschap’, in: Sandys, Celia. *Churchill wanted dead or alive* (New York 2000).
4. Angus J. Hamilton, ‘Oorlogscorrespondenten bovenop hun bomvrije schuilplaats (versie 2 april 2012), <http://www.gutenberg.org/files/39348/39348-h/images/img012.jpg> (2 juni 2012).
5. ‘Foto van Churchill als luitenant van de South African Light’, in: Sandys, Celia. *Churchill wanted dead or alive* (New York 2000).
6. Schools-History, ‘Foto van oorlogscorrespondenten’ (versie 11 februari 2009), <http://kenbaker.wordpress.com/2009/02/11/the-guardian-and-the-boer-war/> (8 juni 2012).
7. Wikipedia, ‘Foto van Churchills terugkeer in Groot-Brittannië’(versie 8 september 2010), http://en.wikipedia.org/wiki/Winston_Churchill (6 juni 2012).
8. Auteur onbekend, ‘Foto van Leo Amery en Winston Churchill op latere leeftijd’ (versie 13 juni 2012), <http://www.usbornefamilytree.com/leo&winston.jpg> (5 juni 2012).
9. Lady Sarah Wilson, ‘Foto van Lady Sarah Wilson in haar zelfgemaakte Mafeking outfit’ (versie 25 december 2012), <http://www.gutenberg.org/files/14466/14466-h/images/frontispiece.jpg> (1 juni 2012).
10. Felicia Fourie, ‘Foto van Lady Sarah Wilson voor haar bomvrije verblijfplaats in Mafeking’ (versie onbekend), <http://samilitaryhistory.org/lectures/boerwarfour.html> (3 juni 2012).
11. The History of economic thought website, ‘Foto van John Atkinson Hobson’ (versie onbekend), <http://homepage.newschool.edu/~het/profiles/hobson.htm> (2 juni 2012).
12. Petra Henderson, ‘Britse proeven draadloze telegrafie’ (versie 2009), <http://home.arcor.de/royal-signals/page9/page10/page10.html> (1 juni 2012).
13. Wikipedia, ‘Kaart van het netwerk van The Eastern Telegraph Company in 1901’ (versie 19 april 2009), http://en.wikipedia.org/wiki/File:1901_Eastern_Telegraph_cables.png (13 juni 2012).
14. Unimaps, ‘South Africa 1899-1910’ (versie onbekend), <http://www.unimaps.com/sth-africa1899/index.html> (13 juni 2012).